

'hak-al'

OKTOBER 4
1999
25e JAARGANG

natuur-en vogelwacht
CULEMBORG

Contactadres:

Natuur- en Vogelwacht Culemborg,
Middelcoopstraat 1A, 4102 CE Culemborg

Bestuurssamenstelling:

Wim Kievit, Verdijkstraat 13,
4102 CL Culemborg; tel.: 0345 514561.
Frans Waroux, Moerbeiboom 45,
4101 WC Culemborg; tel.: 0345 515393.
Breun Jansen, Eikeboom 31,
4101 VA Culemborg; tel.: 0345 514885.
Leo v.d. Kooij, Vliegerweg 3,
4101 JK Culemborg; tel.: 0345 515450.
Kars Veling, Akkerwinde 9,
4102 JJ Culemborg; tel.: 0345 531689.
Paul van Veen, Duizendblad 30,
4102 KP Culemborg; tel.: 0345 521953.
Vacant

Clubhuis:

"De Ketelvink", voormalig "Ketelhuis" op Terweijde,
Middelcoopstraat 1A Culemborg.

Bibliotheek:

Gerrie Monfils (tel.:0347 377638)
Cor Maurice (tel.:0345 520857)
Boeken / verslagen in "De Ketelvink".
Geopend: vrijdag van 19.00 uur tot 19.30 uur,
uitgezonderd de maanden juli en augustus.

Lidmaatschap:

Nieuwe leden opgeven bij de penningmeester, evenals
adreswijzigingen.

Penningmeester:

Frans Waroux, Moerbeiboom 45,
4101 WC Culemborg, tel.: 0345 515393.
Gironr.: 34.33.351 t.n.v. F.H. Waroux,
rek. Natuur- en Vogelwacht Culemborg.

Contributie:

Betaling per toegezonden acceptgirokaart.
Jeugdlidmaatschap f 15,00 per jaar; volwassene,
gezins-, postlidmaatschap f 30,-- per jaar.

Redactieteam en -adressen:

Breun Jansen, Eikeboom 31,
4101 VA Culemborg; tel.: 0345 514885.
Harry v.d. Warenburg, Grondzeilerweg 9,
4105 HJ Culemborg, tel.: 0345 514358.
Ellen Geleedst, Duizendblad 30
4102 KP Culemborg; tel.: 0345 521953.

Bezorgers Hak-al en convo's:

coördinatie bezorging: Loes Plaisier,
Kamperfoelie 33, 4102 JX Culemborg;
wijk 101 M. Buizer, Ravelijnstraat 31,
4102 AG Culemborg;
wijk 102 Joost Rink, Verdijkstraat 14
4102 CL Culemborg;
wijk 103 A Karin van Elst, Boterbloem 10,
4102 KS Culemborg;
wijk 103 B W.H. van Ree, Honingklaver 10,
4102 JT Culemborg;
wijk 104 P. van Es, Kastanjeboom 6,
4101 VT Culemborg;
wijk 105 L. v.d. Kooij, Vliegerweg 3,
4101 JK Culemborg;
wijk 106 A T. en R. Staalman, Zandstraat 19,
4101 EC Culemborg;
wijk 106 B L. van Jaarsveld, De Loentjes 20,
4101 AH Culemborg;
wijk 107, 108, Fam. v.d. Warenburg, Triosingel 27,
109 4101 XC Culemborg;
wijk 110 Fam. v.d. Veen, J. v. Riebeeckstr. 52,
4105 BC Culemborg;
wijk 110 A J. en B. Vermeulen, Heinsiusstr. 44,
4105 DG Culemborg;
wijk 112, 113 W. Rubers, Joh. Frisoplaats 6A,
4196 AC Tricht;
wijk 114 P. v.d. Feen, Slotstraat 2,
4112 JX Beusichem;

Plantenwerkgroep:

Wim Rubers, Joh. Frisoplaats 6A,
4196 AC Tricht; tel.: 0345 573354.

Knotwilgenwerkgroep:

Wim Smits, Hoogeinde 8,
4111 LL Zoelmond; tel.: 0345 501671.
Harry v/d Warenburg, Grondzeilerweg 9,
4105 HJ Culemborg; tel.: 0345 514358.

Paddenwerkgroep:

Harry v/d Warenburg, Grondzeilerweg 9,
4105 HJ Culemborg; tel.: 0345 514358.

Zoogdierenwerkgroep:

Vacant

Vogelwerkgroep:

Gerben Mensink, Chopinplein 177,
4102 CX Culemborg; tel.: 0345 530662.

Insektenwerkgroep:

tijdelijk: Gerben Mensink, Chopinplein 177,
4102 CX Culemborg; tel.: 0345 530662.

Werkgroep Natuurfotografie:

Henk Vennix, Pastoriestraat 39
5241 TH Rosmalen; tel.: 073 5212903.

Werkgroep Wintervoeding Vogels:

Ruud Post, Linnaeuslaan 61,
4102 LG Culemborg; tel.: 0345 530135.

Inleveren waarnemingen:

Jouke Altenburg, Kamperfoelie 33,
4102 JX Culemborg;
of de speciale bak in "De Ketelvink"

Begeleiding jongere jeugdgroep:

Gerrie Monfils-Evers, 31-de Limiet 5,
4131 NR Vianen; tel.: 0347 377638.

Nestkasten-coördinatie:

Ruud Post, Linnaeuslaan 61,
4102 LG Culemborg; tel.: 0345 530135.

Kampen, lezingen, dia-avonden en cursussen:

Leo v.d. Kooij, Vliegerweg 3,
4101 JK Culemborg; tel.: 0345 515450.

"Het Vogeljaar":

Jaarabonnement door overschrijving van f 24,00 op de girorekening van de N.V.W.C., met vermelding van: "Het Vogeljaar".

Verbandtas en -trommel:

Voor alle activiteiten is een verbandtas en -trommel aanwezig in "De Ketelvink". Aanvullingen z.s.m. na gebruik doorgeven aan de beheerder:

Ellen Geleedst, Duizendblad 30
4102 KP Culemborg; tel.: 0345 521953.

CONTACT-ADRESSEN:**Vogelbeschermingsconsulent:**

Stijn Brand, Bachlaan 13,
4102 BP Culemborg; tel.: 0345 516038.

Asielhouders:

't Klaphek, 3401 RZ IJsselstein;
Dhr. R. Weeters; tel.: 030 6063335

DIVERSE NATUURORGANISATIES:**Milieu:** alarmnummer luchtverontreiniging:

tel.: 026 4452220.

Veldpolitie:

Den Hartog: tel.: 0343 551558 (Werkhoven)

Vrielink : tel.: 0343 561675 (Cothen)

Meldkamer : tel.: 030 6924824 (Zeist)

Gemeentepolitie Culemborg:

A.J.A. Helmond, Boerenstraat 11,
Culemborg; tel.: 0345 477777.

Vereniging Milieudefensie:

Tweede Weteringplantsoen 9, 1017 ZD A'dam.

Gelderse Milieudefensie:

Jansbuitensingel 14, 6811 AB Arnhem;
tel.: 026 3515069.

Milieuwerkgroep "Noordwest-Betuwe":

Harry v.d. Warenburg, Grondzeilerweg 9,
4105 HJ Culemborg; tel.: 0345 514358.

Werkgroep Milieu Geldermalsen:

Henk ten Berge, Twee Morgen 16, 4196 JT Tricht
tel.: 0345 573974.

Milieuwerkgroep Buren:

Goof den Hartogh, Kloosterlaan 15,
4111 LG Zoelmond; tel.: 0345 502061

Staatsbosbeheer regio Betuwe:

Beheerseenheid De Linge, Veerstraat 16,
4181 AG Waardenburg; tel.: 0418 592411.

Vogelbescherming:

Driebergseweg 16 C, Zeist, tel.: 030 6937700;
winkel: 030 6937777; ledenservice: 030 6937744;
vogel-infolijn: 030 6937773.

Stichting Het Geldersch Landschap:

Zypendaalseweg 44, 6814 CL Arnhem,
tel.: 026 4420944.

I.V.N. Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie:

Plantage Middenlaan 2C, 1000 HC Amsterdam,
tel.: 020 6228115.

I.V.N. Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie, afd. Tiel en omstreken:

Secretariaat: J.E.L. Bannink-Grimm
Cellendonklaan 35, 4012 BN Kerk-Avezaath.

Stichting Natuur en Milieu:

Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht,
tel.: 030 2331328.

Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten:

Noordereinde 60, 1243 JJ 's-Graveland;
tel.: 035 6559911.

Wereld Natuur Fonds Nederland:

Postbus 7, 3700 AA Zeist; tel.: 030 6937333.

Wereld Natuur Fonds Nederland, regio West-Betuwe:

secretariaatsadres:

G.J. van Kessel-Heuff, Binnenstr. 3,
4117 GR Erichem; (Pandawinkel), tel.: 0344 571637

Greenpeace Nederland:

Postbus 11026, 1001 GA Amsterdam.
Damrak 83-II, 1012 LN Amsterdam;
tel: 020 6236545 / 6231843.

VOORWOORD VAN DE REDACTIE

De (prachtige) zomer zit er weer op. Eind september was een duidelijke omslag in het weer. Dit doet gelijk aan het komende winterprogramma van de N.V.W.C. denken.

De eerste paddestoelenexcursie is al achter de rug, het knotwilgen snoeien start over niet al te lange tijd, de trekvogels gaan of zijn al volop naar het warmere zuiden.

De eerste dia-avond 'van leden voor leden' is medio september gehouden. Tegelijkertijd is afscheid genomen van Gerard van Ruiten (secretaris, redactielid en coördinator zoogdierenwerkgroep) en zijn gezin. Het speciaal gecomposeerde afscheidslied zal in de eerstvolgende Hak-al worden opgenomen.

Voor de opvolging van Gerard hebben wij Ellen Geleedst bereid gevonden zitting te nemen in ons redactieteam, Ellen van harte welkom.

Begin november zal er een Hak-al-special verschijnen over de vogels van Culemborg. Kijk er naar uit.

Het moet inmiddels wel doorgedrongen zijn, de N.V.W.C. bestaat in het jaar 2000 '25 jaar'.

De speciaal ingestelde jubileumcommissie is ad druk doende om, uiteraard met behulp van andere leden, een programma samen te stellen. Als alles gerealiseerd kan worden ziet het er veelbelovend uit.

Eén datum dient u zeker vast in uw agenda voor volgend jaar te vermelden"

Grote jubileumavond voor leden en oud-leden van de N.V.W.C..
Gezelligheid, cabaret, terugblikken en vooruitkijken.

Zaterdag 11 maart 2000

Jubileumactiviteiten zullen zoveel mogelijk worden meegenomen in de activiteitenkalender voor het jaar 2000.

De werkgroepen komen maandag 18 oktober bijeen om dit programma samen te stellen. Verwachting derhalve is dat u dit programma medio november zult ontvangen.

Index: pag. 4	-	De zomertaling - een voorproefje van het te produceren Fenologierapport van de Vogelwerkgroep -
pag. 8	-	De eclips en een tuin vol zweefvliegen
pag. 10	-	Terugblik Hemelvaartskamp 1999 in Limburg
pag. 11	-	Waterschapsverkiezingen
pag. 12	-	Vogelweekend Texel 23-25 april 1999
pag. 14	-	Glassnijder bij Culemborg
pag. 16	-	Ecotoerisme in het Zouwegebied!?
pag. 17	-	Jongere Jeugdgroep N.V.W.C.
pag. 20	-	Oudere Jeugdgroep N.V.W.C.
pag. 21	-	Van de leesplank, periode 12-04 tot 10-05-1999, gelezen door Leo van der Kooij
pag. 22	-	Weekendproject 'smakelijk eten'
pag. 23	-	De vogelwaarnemingen van 1 mei tot begin september 1999
pag. 32	-	Vrijwilligers natuurtuin gezocht
pag. 33	-	Bibliotheek
pag. 34	-	Fenologie resumé, voorjaar 1999
pag. 36	-	Excursie- en activiteitenprogramma

De zomertaling

- een voorproefje van het te produceren Fenologierapport van de Vogelwerkgroep -

Leeswijzer

Deze soortbespreking begint met de weergave van het aantal waarnemingen over de verslagperiode. Daaruit wordt duidelijk in welke mate de soort 'in beeld' is geweest. In het oog springende informatie van de waarnemingskaartjes kan in deze alinea ook worden vermeld.

Vervolgens komen de 1e jaarwaarnemingen per jaar aan bod in de vorm van een grafiek met standaarddagen. Ook worden in deze alinea de resultaten weergegeven van de berekeningen voor twee deelperiodes (1975-1987 en 1988-1999). Overeenkomsten en verschillen met de berekeningen van Arnhem worden aangegeven,

Tenslotte worden in de laatste alinea de overeenkomsten en verschillen besproken van de cijfermatige gegevens van Nieuwegein, Arnhem respectievelijk Culemborg en omgeving.

Verklarende woordenlijst**Vroegste datum:**

de eerste datum waarop een soort in de verslagperiode is waargenomen

Gemiddelde eerste datum:

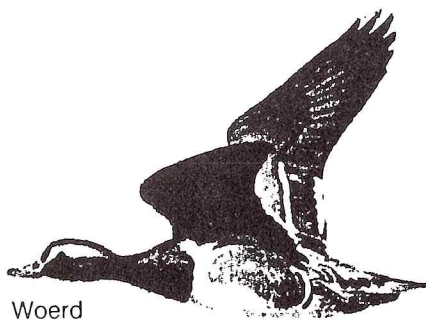
de gemiddelde datum (in de vorm van een standaarddag) waarop de soort gedurende de onderzoeksperiode is waargenomen. Deze standaarddag wordt voorzien van een getal ter aanduiding van de gemiddelde variatie (+ en - zoveel dagen) van de gemiddelde aankomstdag.

Standaarddag:

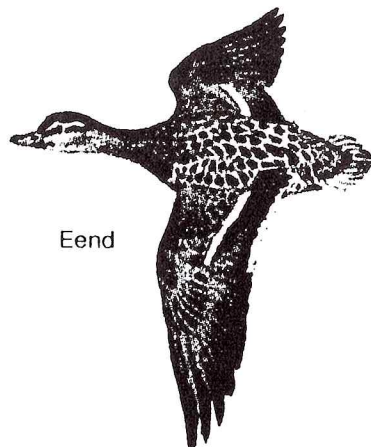
om waarnemingen uit alle jaren met elkaar te kunnen vergelijken zijn de dagen uit een jaar genummerd. 1 januari = dag 1 enzovoort. In schrikkeljaren hebben 28 en 29 februari hetzelfde dagnummer.

Totaal aantal waarnemingen:

alle waarnemingen van een soort in het werkgebied van de N.V.W.-Culemborg gedurende de verslagperiode.

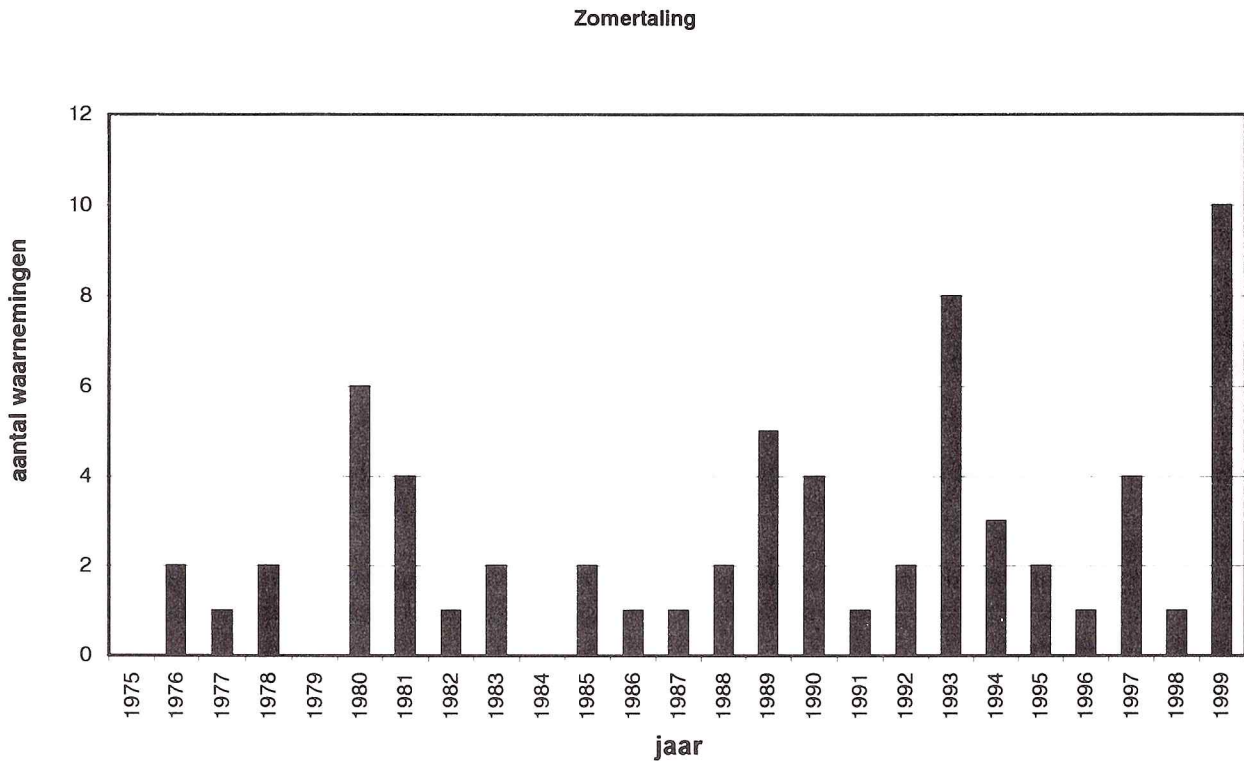

Woerd

Eend

Zomertaling

De Zomertaling behoort tot de soorten waar klaarblijkelijk echt naar uitgekeken wordt ieder voorjaar. Uit slechts drie archiefjaren zijn geen 1e jaarwaarnemingen bekend. Het aantal jaren met slechts 1 waarneming is wel groot: 7 stuks. In totaal zijn er 65 voorjaarswaarnemingen in het archief aanwezig.

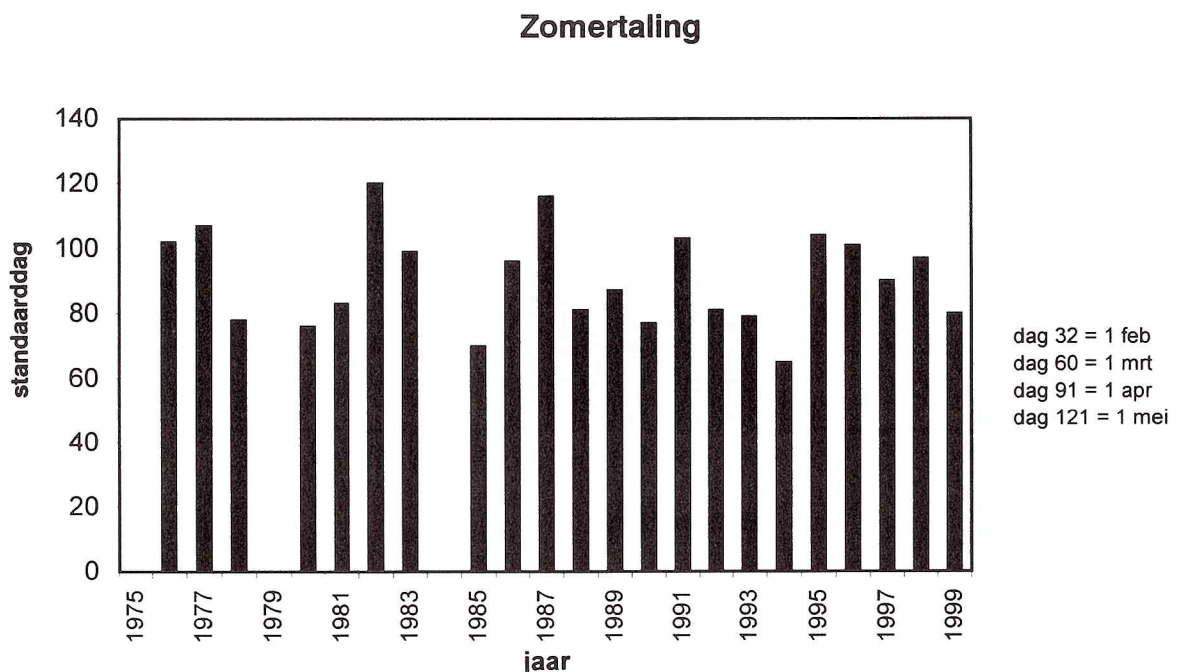
De waargenomen Zomertalingen zijn vooral 'alleenstaande' mannetjes (25 waarnemingen) en 'stelletjes' (19 waarnemingen). Het maximale aantal exemplaren dat in het voorjaar bijeen is gezien bedraagt 7 exemplaren.

Op 1 april 1980 zag Barry Lucas 2 vrouwtjes en 5 mannetjes in de Beusichemse waard.

De meeste Zomertalingen worden langs de Lek gezien: oude strangen zijn favoriet.

Er zijn vier waarnemingen buiten dit biotoop gedaan, voornamelijk in het komkleigebied 'de Regulieren'.

De eerste waarnemingen per jaar

Er zijn twee duidelijke 'zeer vroege' waarnemingen gedaan:

- * 6 maart 1994: Arjan Brenkman, Stijn Brand en Arjan Reesink noteerden de soort bij de Plasjes Pont Beusichem.
- * 11 maart 1985: T. Jonker zag 1 mannetje bij de Plasjes Pont Culemborg.

Vergelijking van de twee deelperiodes

Onderstaande tabel geeft de gegevens van de verslagperiode uitgesplitst naar twee deelperiodes. In het Arnhemse rapport is namelijk bij doorrekening vastgesteld dat er voor sommige soorten een vervroeging in de aankomstdatum is opgetreden.

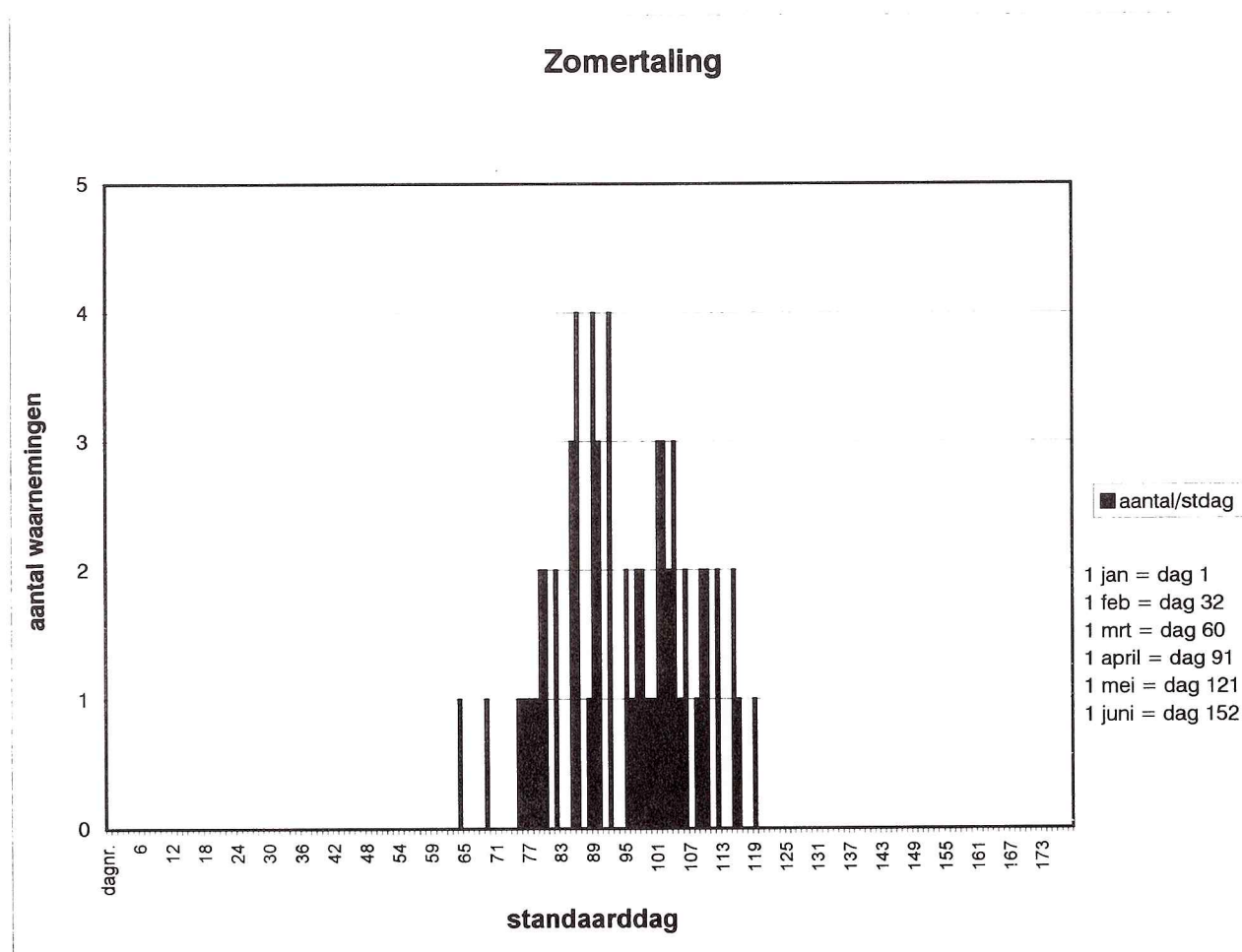
De gegevens voor de deelperiodes zijn gebaseerd op 22 respectievelijk 43 waarnemingen.

Gemiddelde eerste datum 1975-87	95 (5 april)
Gemiddelde variatie 1975-87 (+ of - zoveel dagen)	18
Gemiddelde eerste datum 1988-99	88 (29 maart)
Gemiddelde variatie 1988-99 (+ of - zoveel dagen)	12

Wanneer de eerste en de tweede deelperiode worden vergeleken is er sprake van een vervroeging van de gemiddelde 1e aankomstdag met 7 dagen. Exact dezelfde vervroeging is vastgesteld voor Arnhem en omgeving. Dat mag opmerkelijk genoemd worden.

De verkleining van de gemiddelde variatie (standaarddeviatie in wiskundig jargon) met 6 dagen in de 2e deelperiode zal te danken zijn aan de toegenomen betrouwbaarheid van de Culemborgse 1e waarnemingen door de verdubbeling van het aantal waarnemingen.

Aantal 1e waarnemingen per dag

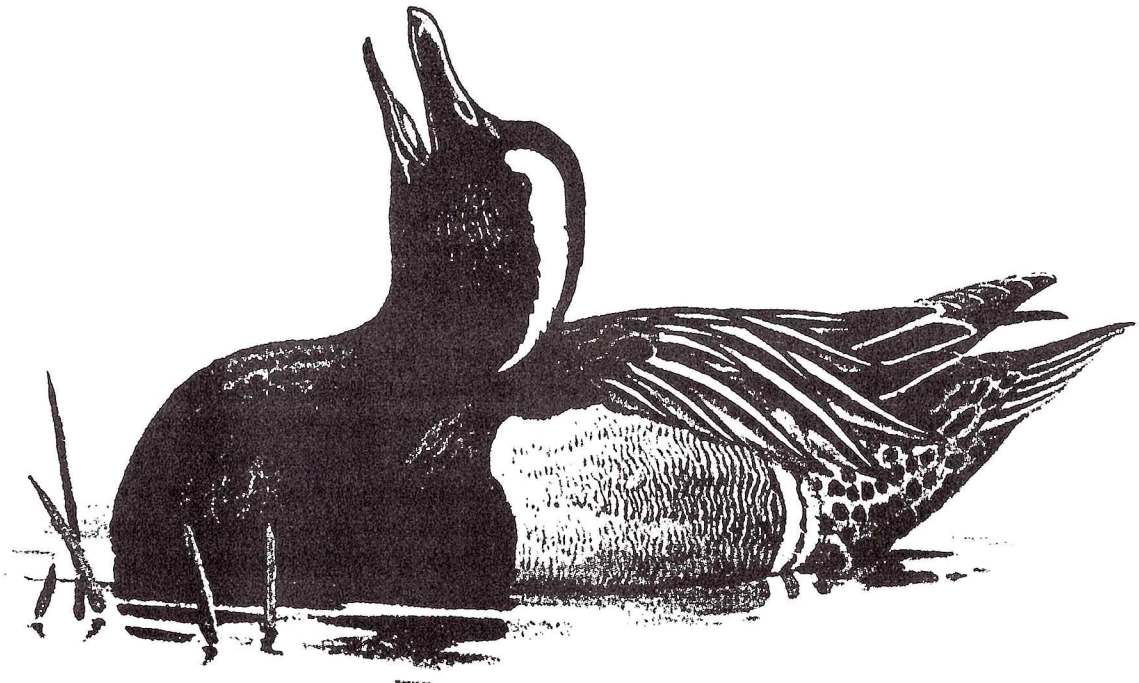

Cijfermatige vergelijking Culemborgse gegevens met Nieuwegein en Arnhem e.o.

	<i>Culemborg</i>	<i>Nieuwegein</i>	<i>Arnhem</i>
Eerste datum ooit	6-3-1994	Niet aanwezig	5-3-1994
Gemiddelde 1e datum	31-3 (dag 90)		24-03 (dag 83)
Gemiddelde variatie	± 12 dagen		± 10 dagen
Gemiddeld # waarn. / per jaar	2.6 / jaar		5.8 / jaar
Totaal # 1e jaar waarnemingen	65		105

Bij oppervlakkige vergelijking van deze gegevens valt direct op dat de '1e ooit' voor Arnhem respectievelijk Culemborg e.o. slechts 1 dag verschilt, nota bene in hetzelfde jaar. De gemiddelde eerste datum scheelt echter een week ten nadele van Culemborg.

De Culemborgse gemiddelde variatie is 2 dagen groter. Het is redelijk te veronderstellen dat deze afwijking wordt veroorzaakt door de geringere intensiteit van het Culemborgse 'onderzoek'.

De eclips en een tuin vol zweefvliegen

Een aantal van mijn vrienden verliet Nederland om de eclips in Frankrijk mee te maken en wel daar waar zij er optimaal van zouden kunnen genieten... dachten zij! Nu was ik ook van plan om er veel plezier aan te beleven al zou hij hier in mijn tuin maar 94% zijn. Meestal wordt mijn lol aanzienlijk verhoogd door er wat dieren bij te betrekken. Kippen heb ik niet dus een studie van het al of niet op stok gaan zat er niet in. Wilde vogels zitten ook niet op commando in mijn tuin. Maar ik heb wel erg veel bloemen die doorgaans door veel insecten bezocht worden. Dus de activiteit van insecten! Daar ga ik naar kijken!

Hoe heb ik gekeken.

Ik begon de woensdag van de eclips om 10 uur. Elk half uur liep ik 10 minuten door mijn voor- en achtertuin en noteerde elk vindbaar insect. In de praktijk blijken dat voornamelijk vliegen, bijen, wespen en vlinders te zijn. Zij zijn actief op en om de vele bloeiende Cichorei, Guldenroede, Vlinderstruiken en Marjolein. Mijn laatste meting was om 14.30 uur dus in totaal deed ik 10 tellingen. Na elke telling heb ik de windkracht en de mate van bewolking in die 10 minuten geschat en de temperatuur opgenomen. Ook heb ik de bedekking van de zon door de maan grofweg berekend (in procenten)

Welke insecten waren actief

Al gauw bleek dat vliegen het meest actief waren. Ik maakte een onderverdeling in zweefvliegen en 'resterende' vliegen. De zweefvliegen onderscheidde ik zo mogelijk op soort en anders op geslacht (bij lastig herkenbare soorten) (zie tabel 1). Verder waren het hommels, honingbijen, wilde bijen, limonadewespen, sluipwespen, muntvlindertjes, gamma-uil en kleine koolwitjes die een actieve bijdrage leverden aan het bestuiven van mijn bloemen of die andere beestjes ving.

Alleen bij de zweefvliegen ging het om zulke grote aantallen dat daar op verantwoorde wijze iets uit op te maken viel. En dan nog alleen als ik alle zweefvliegensoorten bij elkaar nam. Daarom behandel ik hieronder alleen het effect van de eclips op de zweefvliegen als groep (zie tabel).

Zweefvliegen voor de eclips

Om 11.00 uur bij een bewolking met 1/8 bedekking, vrijwel helemaal zonnig dus, waren 44 zweefvliegen actief. Ze fourageerden op de bloemen, bewaakten territoria of vlogen rond met soms voor mij onduidelijke doelen. De temperatuur was opgelopen tot 20 graden C.

Zweefvliegen bij het begin van de eclips

Om 11.30 uur als ca 25 % van de zon door de maan bedekt is, zijn bij een gesloten wolkendek en lichte regen nog steeds 30 zweefvliegen te vinden. De activiteit is dan wel wat afgenomen. Vooral het rondvliegen en het vliegend territoria verdedigen bleef achterwege.

Om 12.00 uur zijn bij een afscherming van ca 60 % door de maan en een 2/8 bedekking door wolken weer 36 zweefvliegen te vinden. Iets herstel na de bui.

Het hoogtepunt

Om 12.27 uur het hoogtepunt van de eclips. Het onbedekte stukje zon geeft een op maanlicht gelijkende kleur licht wat kwa sterkte op late avondzon leek. Er waren nog net schaduwen te zien. Donker was het niet, wel iets koeler (zie tabel). De temperatuur zakte naar 17.5 C. Vanuit de tuinstoel was het minimale schijfje (met eclipsbril) fraai te zien. Ik dacht wel even aan mijn vrienden in Frankrijk die nu weliswaar in het donker zouden staan maar verder niets zagen vanwege het zware wolkendek. Zij bleken achteraf wel een in paniek geraakte merel gezien te hebben die rondfladderde in de plotselinge nacht.

Om 12.30 uur, als de eclips net over zijn hoogtepunt is, is het effect op de zweefvliegen drastisch. Er zijn er nog maar 18 te vinden. De rest heeft schuilplaatsen opgezocht. De beesten die er nu nog zitten zijn erg verstoringgevoelig en vliegen deels na verstoring weg (ook naar schuilplaatsen?). De dieren die blijven zitten zijn in rust. Soms op bloemen, soms op bladeren. Een aantal vliegen zit te zonnen. Gevlogen wordt er alleen bij verstoring.

Zweefvliegen tijdens de terugkomst van de zon

Vrijwel direkt na deze telling bedekte een zware wolkenbank de zon. Die begon net wat doorzichtig te worden op het moment van de volgende telling om 13.00 uur. Opvallend is dat het aantal zweefvliegen dan al weer opgelopen is tot 31, terwijl de temperatuur door de wolkenbank nog niet is toegenomen na de

bessenzweefvlieg

wolken al weer zoveel zonlicht dat het de activiteit van de zweefvliegen beïnvloed. Echt actief rondvliegen is er nog niet bij maar gefourageerd wordt er al wel weer. Om 13.30 uur, als nog maar 20% van de zon door de maan bedekt wordt, en nog maar een enkel wolkje in de lucht is, zijn weer 44 zweefvliegen actief. Ook de vliegactiviteit is weer normaal. Er wordt weer territoriaal gedrag vertoond, gegeten en heen en weer gevlogen.

Zeevliegen na de eclips

Rond 14.00 uur nemen de aantallen zweefvliegen nog steeds toe. De temperatuur heeft de 20 graden C weer bereikt en ze doen allemaal gewoon zoals dat bij

zonnig weer hoort: lekker veel vliegen, drinken en pogen voor nageslacht te zorgen.

Samengevat

Zweefvliegen blijken te stoppen met hun activiteiten tijdens de onvolledige eclips en zoeken zelfs schuilplaatsen op. Zij lijken voor hen activiteit zeer afhankelijk van de hoeveelheid zoninstraling te zijn. Zelfs als de zon achter wolken schuil gaat maar niet of nauwelijks door de maan bedekt wordt zijn ze in grotere aantallen aanwezig en actiever dan als de zon voor 94% bedekt wordt door de maan. Er is dus een heel duidelijk eclips effect dat anders is dan het effect van tijdelijke bewolking!

Tabel: Aantal zweefvliegen en de weersomstandigheden in de tuin voor, tijdens en na de eclips

Tijd (in uren)	Eclips (% geschat)	bewolking in x/8	Temperatuur (in C)	Aantal zweefvliegen
10.00		7	18	19
10.30		8	18.5	29
11.00		1	20	44
11.30	24%	8 (+lichte regen)	18	30
12.00	60%	2	18.5	36
12.30	94%	3	17.5	18
13.00	57%	7 (na 20' 8/8)	17.5	31
13.30	20%	7	19.5	44
14.00		1	20	49
14.30		1	20.5	59

Waargenomen zweefvliegsoorten tijdens de eclips

Maantjeszweefvliegen (*Eupeodes corollae*, *E. latifasciatus*)

Rosse zweefvlieg (*Episyrphus balteatus*)

Blinde bijen (*Eristalis tenax*, *E. pertinax*, *E. horticola*, *E. nemorum*, *E. arbustorum*)

Scaeva pyrastris

Sphaerophoria sp.

Menuetzweefvlieg (*Syrphid pipiens*)

Pendelzweefvlieg (*Helophilus pendulus*)

Helophilus trivittatus

Xanthogramma pedissequum

Platycheirus albimanus

Bessenzweefvlieg (*Syrphus ribesii*)

Annette van Berkel

Hemelvaartskamp in Limburg, 1999

De bespreking over de plannen die er waren voor het kamp gaven al een beeld dat er leden binnen de club zijn die organiseren, voorbereiden en afronden en hierdoor een geslaagd kamp mogelijk maken. Alle eer ook aan de deelnemers. Het was een zeer geslaagd kamp. Het deed mij genoeg dat ik in jullie midden kon vertoeven. Hiervoor allemaal hartelijk dank.

Men zegt altijd hoe schoon ons Limburg is, dit was inderdaad zo. Plantengroei, vogels, insecten, vleermuizen, vlinders, gesteente en andere kruipende en zwemmende beesten, fraaie landschappen, er was voor elk wat wils.

De maaltijden zorgden voor voldoende voeding, anders dan wij thuis gewend zijn. Dit ervaar ik nooit als een gemis, er staat zoveel positiefs tegenover. Gelukkig weinig last van regen gehad.

Groetjes en tot ziens,

Arie Huijgen

Waterschapsverkiezingen

Van 25 oktober t/m 11 november zijn er "waterschapsverkiezingen" in het Rivierengebied. In 1995 waren de laatste verkiezingen. Culemborg gaat kiezen voor het bestuur van het polderdistrict Tieler- en Culemborgerwaarden (Kieskring 2) alsmede het Zuiveringsschap Rivierenland (Kieskring 2).

Waar houden de waterschappen zich zoal mee bezig:

- ◆ Dijkversterking en onderhoud (veiligheid)
- ◆ Peilbeheer (waterstanden), tegengaan verdroging
- ◆ Zuivering van afvalwater
- ◆ Schoonmaken vervuilde waterbodem
- ◆ Recreatie
- ◆ Landschapsbeheer, samenwerking met grondeigenaren, stimuleren milieuvriendelijke maatregelen (bijv. aanleg natuurvriendelijke oevers, dijkbeheer etc.)

Van bestuursleden mag dus verwacht worden dat zij zich sterk maken voor een goed waterbeheer waarbij zorgvuldig rekening wordt gehouden met de belangen van landbouw, milieubeheer, ruimtelijke ordening, recreatie en natuurbeheer.

Een aantal "groene organisaties in Gelderland" heeft de handen ineen geslagen om tijdens de verkiezingen gezamenlijk op te treden en groene kandidaten verkiesbaar te stellen en te ondersteunen.

De groene organisaties zijn ondermeer Staatsbosbeheer regio Gelderland, Landschapsbeheer Gelderland, Vereniging Natuurmonumenten en Consulentschap Natuur- en Milieueducatie Gelderland.

De organisatie van de campagne "Stem voor natuur in het waterschapsbestuur" is in handen van de Gelderse Milieufederatie.

De betrokken organisaties hebben een groen pamflet samengesteld waaruit de 10 navolgende (samenfattende) groene programmapunten zijn voortgevloeid:

1. Rekening houden met alle belangen in het waterschap, dus ook die van natuur en milieu!
2. Een betere afstemming tussen waterbeheer, milieubeheer en ruimtegebrek in stad en platteland.
3. Veiligheid in combinatie met natuurvriendelijke inrichting van dijken en andere waterwerken.
4. Water langer vasthouden en door uitgiend peilbeheer verdroging van natuurgebieden voorkomen en verdrogingschade herstellen.
5. Werken aan schoon water door vervuiling terug te dringen en reeds vervuilde waterbodems schoon te maken.
6. Meer natuur in en langs het water door glooiende oevers waardoor planten en dieren, ook in de stad, meer kansen krijgen.

7. Behoud van het karakteristieke, vaak eeuwenoude landschap.
8. Natuurvriendelijke vormen van recreatie stimuleren zoals wandelen, fietsen, kanovaren en schaatsen.
9. Een rechtvaardige kostenverdeling voor een efficiënt en betaalbaar waterschap.
10. Goede communicatie tussen waterschap en burgers.

In totaal zijn er 17 groene kandidaten geselecteerd die zich verkiesbaar stellen voor een van de polderdistricten en zuiveringsschappen. Deze kandidaten zullen de komende tijd gesteund worden door de Gelderse natuur- en milieuorganisaties.

Voor onze regio zijn de volgende groene kandidaten verkiesbaar:

Polderdistrict Tieler- en Culemborgerwaarden:

Kieskring 2 :

Categorie gebouwd:

- ◆ Goof den Hartogh (plaatsvervanger Henk ten Berge)

Categorie ingezetenen:

- ◆ Harry van de Warenburg (plaatsvervanger Jan Storck)

Beide kandidaten zijn ook op dit moment bestuurslid.

Voor het zuiveringsschap zijn in de kieskring waaronder Culemborg en omgeving valt geen groene kandidaten verkiesbaar.

Vanuit de N.V.W.C. is het verzoek om in ieder geval gebruik te maken van uw stem en het groene belang daarin mee te laten wegen.

Vogelweekend Texel 23-25 april 1999

Door enkele mensen van de vogelwerkgroep is het initiatief genomen om eens gezamenlijk een weekend te gaan vogelen op Texel. Hoewel deze activiteit niet onder de vlag van de N.V.W.C. plaatsvond, wou de redactie toch graag dat er een verslag van werd gemaakt. Kortom hier volgt een subjectief en gekleurd verslag van onze activiteiten op Texel.

Net als andere gevaarlijke expedities werd onze tocht ook voorafgegaan door een voorbespreking. Naast de discussie over de hoeveelheden eten en de rollen wc-papier werd ook een schatting gemaakt van het aantal vogels dat we op Texel zouden zien. Deze schattingen varieerden van 85 tot 120, zodat de verwachtingen redelijk hoog gespannen waren.

Op 23 april werd de heenreis in twee ploegen aanvaard. De eerste ploeg had de reisroute laten bepalen door de meldingen van de Dutch Birdingvogellijn. En in Burgervlotbrug werd het aangekondigde Woudaapje daadwerkelijk waargenomen. Een 30 cm groot reigertje dat verblijf had gekozen in een conifeer en af en toe naar de sloot ging om daar salamanders en stekelbaarsjes te verschalken. Vol goede moed gingen we naar de plaats van de tweede melding: een Amerikaanse goudplevier. Helaas bleken hier alleen maar Nederlandse agrariërs aanwezig te zijn.

Lichtelijk bedroefd pakten we vervolgens de boot naar Texel, waar het "grote waarnemen" kon beginnen. Vanaf de boot gingen we via de oostkust naar het noorden. Elke nieuwe soort werd met gejuich ontvangen. Bij Dijkmanshuizen zagen we een Arendbuizerd, maar dichterbij gekomen bleek het om een verklede Bruine kiekendief te gaan. Bij Polder de Eendracht vloog een groep piepers vlak langs ons. De voorste bleek een Grote pieper te zijn, die gevolgd werd door een groep Graspiepers. Goed was het verschil in grootte te zien.

Natuurlijk gingen we ook even bij de Schorren kijken. Het was net hoogwater, zodat veel steltlopers op de hoogwatervluchtplaats aanwezig waren: honderden Bonte strandlopers en Zilverplevieren. Vervolgens op weg naar Zeeburg. Dit is een boerderij in polder de Eendracht, die speciaal voor de opvang van Rotganzen in de winter en het voorjaar is aangekocht. Rotganzen bleken volop aanwezig te zijn. Duizenden ganzen die al grazend door elkaar heen liepen en voordurend ruzie maakten over wie het eerst van dat lekkere polletje gras mocht proeven. In deze hooiberg met ganzen gingen we zoeken naar een Zwarte rotgans en een Witbuikrotgans. Na veel speurwerk werd wel de Zwarte rotgans gevonden, maar de Witbuik bleef onvindbaar.

We hebben overnacht in het Texel Birdwatching Centre. Oorspronkelijk opgezet door een fanatiek vogelaar, maar kort geleden verkocht aan een nieuwe eigenaar, die niet of nauwelijks binding met vogels heeft. Wel probeerde hij ons een boekje te verkopen met de namen van vogels in het Italiaans, Zweeds en nog een aantal talen, maar tot zijn verbazing bleek hier geen belangstelling voor te bestaan. De plek is verder zeer geschikt om te overnachten, maar heeft geen duidelijke meerwaarde meer voor vogelaars, zoals vroeger het geval was. Toen werden alle leuke, spannende en spectaculaire waarnemingen op Texel gelijk op een kaart vastgelegd, zodat iedereen hiervan goed op de hoogte was. 's Avonds hebben we uitgebreid de verjaardag van Ellen gevierd en naar Rugstreeppadjes in het donker gezocht.

De volgende ochtend werden we wakker van het geschreeuw van Louis, die suggereerde dat hij Beflijsters zag. Ja ja riepen we en draaiden ons nog eens om. Het was alleen jammer dat hij werkelijk Beflijsters had gezien. Gelukkig kregen we in de Slufter de gelegenheid om dit goed te maken. Regelmatig werden kleine groepjes Beflijsters gezien, die als ze overvliegen Kramsvogelachtige geluiden maakten. Het spectaculairst was de waarneming hier van twee Rode wouwen die aan kwamen vliegen en later in het gebied landden. Volgens de avifauna van Texel wordt deze soort hier nauwelijks aan de grond gezien en we hadden het geluk om er gelijk twee te zien. Aan de rand van de Slufter zagen we nog twee Velduilen.

's Middags gingen we opnieuw naar Zeeburg, omdat de iedereen de Zwartbuikrotgans wou zien en zo mogelijk de Witbuik. Ondanks veel speuren werd de Witbuik aanvankelijk niet gevonden. De laatste gans die Paul echter bekeek, bleek de Witbuikrotgans eindelijk te zijn.

Na een "eenvoudige" doch voedzame maaltijd (u moet beslist eens bij Jan-Dirk gaan eten), werd er in de avondschemering koers gezet naar de Kampeersnol. Hier zouden in de avondschemering Houtsnippen te horen zijn. In afwachting van deze gebeurtenis besloten Ellen, Saskia en Marjan vogels en andere beesten te gaan uitbeelden, die door de overigen geraden moesten worden. Veel vogelsoorten passeerden de revue, maar ook een libel als de Paardenbijter. Jan-Dirk probeerde de dames nog wel de loef af te steken met de imitatie van een Blonde Ruiter (=vogel), maar deze werd moeiteloos geraden. Net toen we het wachten moe werden, verschenen er twee baltsende Houtsnipmannetjes op het toneel, die parallel aan elkaar vliegend duidelijk hun geknor en tsiiep-roep lieten horen. Dit is een heel aparte ervaring in het donker.

Na de Houtsnippen gingen we nog even naar de Horsmeertjes om de Roerdomp te horen. Het werd een wandeling van een uur in het pikkedonker over smalle paadjes, die aan beide zijden door water werden begrensd. Louis, Gerben en Marjan hebben de Roerdomp nog horen roepen, maar de anderen hebben alleen Louis gehoord. Bij het luisteren hadden we wel allemaal het geluk om Slobeenden en Zomertalingen te horen roepen. Na een vermoeiende terugtocht konden we ons rond middennacht eindelijk te goed doen aan bier en chips.

Zondag zijn we langs allerlei kleine plasjes vanuit de kop van Texel naar Polder Waal en Burg gereden. In dit reservaat stonden nog steeds enkele weilanden gedeeltelijk onder water. Hier foerageerden veel steltlopers en eenden. Ook bloeiden hier al orchideeën. In één van de weilanden bevond een smalle rietstrook, waar Louis met kennersblik een Roerdomp vaststelde. Helaas bleek dit onder een andere hoek toch een Haas te zijn, die ons met grote ogen aankeek.

Gelukkig voor Louis vlogen er vervolgens twee Slechtvalken langzaam over, die ook boven ons nog steeds Slechtvalken bleken te zijn.

Om nog wat bossoorten te kunnen zien en horen werd koers gezet naar de Fonteinsnol, waar Goudhaantje, Vuurgoudhaantje en Zwarte mees werden gehoord. Vooral het Vuurgoudhaantje was opmerkelijk. Deze soort komt slechts met enkele paren op Texel. Geleidelijk gingen we steeds verder in zuidelijke richting. Bij De Petten zagen we vlak langs de weg Grote sterns en Zwartkopmeeuwen. Op de Horsmeertjes, die er overdag heel anders uit zien dan 's nachts, zagen we één van de twee Knobbelzwanen van het eiland. Bovendien riep ook de Roerdomp, die nu door iedereen gehoord werd. Andere leuke waarnemingen waren een zingende Blauwborst en een groep van 30 Dwergmeeuwjes, die op een van de meertjes landden. Voldaan op onze rug liggend, bekeken we nog enige tijd langstreckende Blauwe kiekendieven die maar niet in Grauwe kiekendieven wilden veranderen.

Bij de Boot kwamen we de leden van VWG Sittard tegen, die aanvankelijk stoer informeerden wat wij wel allemaal gezien hadden. Toen we ons lijstje van Grote pieper, Rode wouw, Slechtvalk enz. enz. opnoemden, zagen we ze steeds kleiner worden en uiteindelijk op handen en voeten naar hun auto terug kruipen.

Over de terugreis valt verder niet veel te melden. Marjan en Louis zagen nog een Geelpootmeeuw vanaf de boot en het Woudaapje zat nu in een boom naast de conifeer. Het uiteindelijke aantal waargenomen soorten op Texel bleek 114 te zijn. Saskia zat hier met 115 het dichtste bij en werd de winnaar van een miniatuur Texels schaap. Het was een zeer gezellig en leuk weekend en we kunnen iedereen aanraden om eind april een weekeinde te gaan vogelen op Texel. De volgende keer halen we zeker de 120 soorten (mijn schatting).

Theo Boudewijn

Glassnijder bij Culemborg

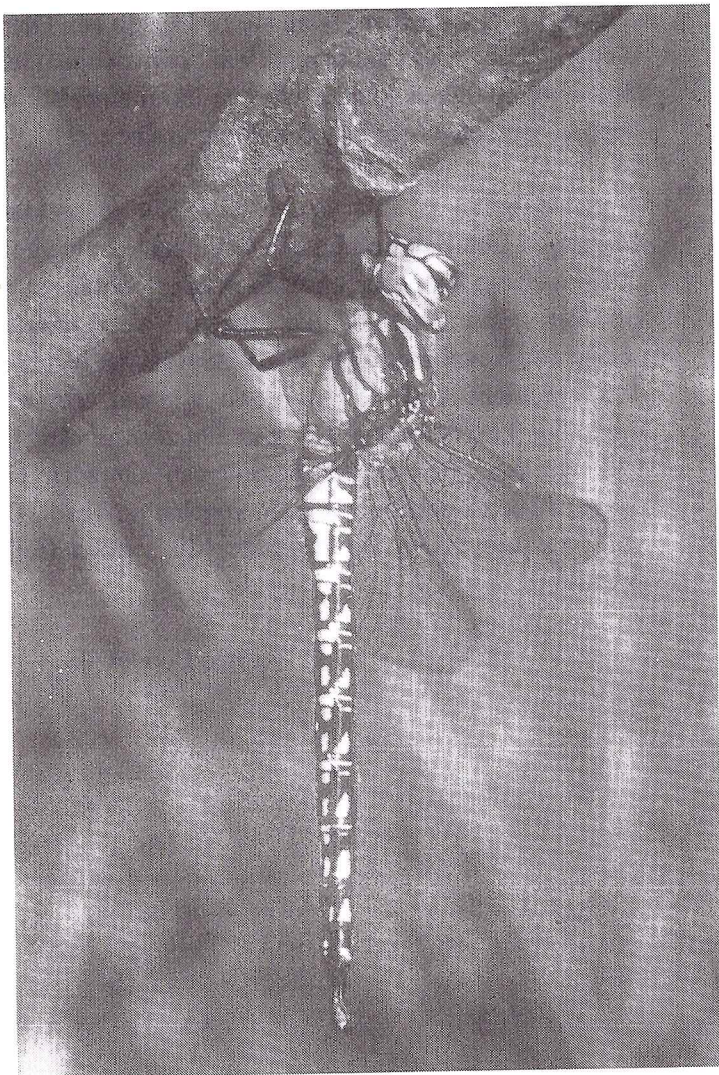
Al enige jaren werd vermoed dat in de omgeving van Culemborg de Glassnijder (*Brachytron pratense*) voorkomt. Dit voorjaar werden, op drie verschillende plaatsen, waarnemingen van deze Rode Lijst soort gedaan.

Beschrijving

De Glassnijder is een libel uit de familie van de Glazenmakers (*Aeshnidae*). Dit zijn meestal fraai gekleurde, grote libellen, die veel vliegen. De Glassnijder is een van de kleinere vertegenwoordigers van deze familie (55-63 mm). Andere soorten glazenmakers zijn bijvoorbeeld de Paardebijter en de Blauwe glazenmaker. Ook deze komen bij Culemborg voor. De Glassnijder is een van de vroegst vliegende glazenmakers. De meeste glazenmakers vliegen in juli, augustus en september, maar de Glassnijder wordt vooral in mei en juni gezien.

Biotoop

In Nederland komt de Glassnijder voor in zowel laagveengebieden als in de duinen en op hogere zandgronden in Oost- en Zuid-Nederland. Het leefgebied bestaat voornamelijk uit stilstaande of zwak stromende wateren, meestal met zomen van riet, biezen of zeggen. De mannetjes vliegen laag en vrij traag in een zig-zagvlucht langs de oeverbegroeiing, op zoek naar vrouwtjes. Verder zijn vaak bomen en struiken aanwezig, waarin de dieren rusten, en waarin de paring plaatsvindt. De libel legt haar eieren op drijvende overjarige stengels van lisdodden of ander dikke plantendelen. De eieren komen na ongeveer een maand uit. Daarna duurt het enkele jaren voordat de larven volledig ontwikkeld zijn. De larven bevinden zich tijdens de ontwikkeling tussen drijvende delen van dode vegetatie.

Glassnijder, mannetje

Rode lijst

De Glassnijder staat op de Nederlandse Rode Lijst van bedreigde libellen. In Nederland is de Glassnijder weliswaar nog vrij algemeen, maar hij gaat flink achteruit. Deze achteruitgang lijkt vooral te worden veroorzaakt door verzuring en vermessing van zijn leefgebied. Bovendien gaat het ook in de rest van Europa niet goed met deze libel. Omdat de Glassnijder in Nederland nog relatief algemeen is, heeft Nederland internationaal gezien een grote verantwoordelijkheid voor de bescherming en het behoud van deze libellensoort. Ook dit is een belangrijke reden om hem op de Rode Lijst te plaatsen.

Voorkomen rond Culemborg

Rode Lijst of niet, in de omgeving van Culemborg komt de Glassnijder met zekerheid voor. De waarnemingen die dit voorjaar zijn gedaan zijn:

- 8 mei, een jong vrouwtje vliegend boven een sloot aan de NW-kant van de OVB (Theo Boudewijn);
- 27 mei, drie exemplaren mannetjes territoriaal gedrag vertonend boven een sloot aan de W-kant van de OVB (Annette van Berkel);
- 27 mei, een mannetje, vliegend boven een sloot in de Regulieren (Gerben Mensink).

Hoe de verspreiding van deze libel in ons werkgebied is, hopen we de komende jaren verder uit te vinden. Mocht u in het voorjaar, zo in mei ongeveer, een kleine, blauwgrijze glazenmaker signaleren, dan houden wij ons van harte aanbevolen.

Waarnemingen kunt u doorgeven aan Annette van Berkel en Kars Veling (tel. 0345-531689) of Gerben Mensink (tel. 0345-530662).

Lijst van gebruikte literatuur:

- Askew, R.R., 1988. The Dragonflies of Europe. Harley Books, Colchester.
- Bal, B., 1998. De rol van libellen in het Nederlandse natuurbeleid. *Brachytron* 2(1), mei 1998: 10-15.
- Bos, F. en M. Wasscher, 1997. *Veldgids Libellen*. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- Geijskens, D.C. en J. van Tol, 1983. *De libellen van Nederland (Odonata)*. KNNV, Hoogwoud (N.H).
- Schorr, M., 1990. *Grundlagen zu einem Artenhilfsprogramm Libellen der Bundesrepublik Deutschland*. Societas Internationalis Odonatologica, Bithoven.
- Wasscher, M.T. en J. van Tol, 1993. Proefproject Flora en fauna 2030. Achtergrondreeks deel 3: Libellen. (Verandering in het voorkomen van libellen (Odonata) in relatie tot geselecteerde milieuparameters.) Stichting European Invertebrate Survey, Leiden.

Gerben Mensink

Leefgebied glassnijder; OVB-terrein

Ecotoerisme in het Zouwegebied!?

Toen ik om ongeveer zeven uur 's avonds bij de ketelvink aankwam, stond geheel het pleintje voor de ingang al vol. We vertrokken dan ook met zo'n dertig man naar het Zouwegebied onder leiding van Gerben Mensink.

Louis van Oort, voor insiders ook wel "Ome Arie", had nog een plaatsje over in zijn auto dus reed ik met hem mee. Al gauw kwam ik erachter dat hij voor een avondje was vrijgesproken van zijn bouwvakkersbestaan en is lekker wilde gaan vogelen (met een bescheiden groepje). We reden netjes achter de stoet auto's aan totdat deze plotseling een afslag namen waar wij aan voorbij reden. Gelukkig maar want de mensen die de afslag hadden genomen kwamen bijna tien minuten later aan.

Na alvast naar wat vogels gekeken te hebben was de groep compleet en kon Gerben de excursie inleiden. We liepen het gebied in en zagen al snel een rietgors zitten, het was een mannetje en dus een mooi beestje! Met de verrekijker was de vogel aardig te zien, maar met een telescoop kun je hem nog mooier zien; nou had Louis zo'n ding bij zich..... Het gevolg was een ellenlange rij mensen die de gors wilden bezichtigen.

We liepen rustig verder echter moesten we het irritante gepik van die (piiieep) knutten voor lief nemen. Ergens in het riet zat een vogeltje een deuntje te fluiten, toen het mooi gekleurde vogeltje het hogerop zocht en in een boom ging zitten kon je heel duidelijk zien dat het een blauwborst was. Met de zon er schuin achter was het een mooi gezicht. Jammer genoeg vloog de blauwborst na een minuut het riet weer in (of Louis en zijn scoop dit zo jammer vonden?!).

Al snel kwamen we meer vogels tegen die hier broeden, zoals zwarte sterns, purperreigers en een

nogal oud vrouwtje kiekendief (te zien aan de witte polsvlekken).

In een weidde aan de andere kant van de Zouwedijk stond een zeldzame distel, de naam ben ik er effe van kwijt maar dat is een detail. Ook zat hier in de buurt een witgekleurde haft bij Wim Rubers op zijn hand; zou het insect ziek zijn? Het antwoord kwam toen ik hem met de loop bekeek: de haft was aan het vervellen.

Ondanks het voorstel van Annette van Berkel om even te wachten tot het donker zou worden om rallen te luisteren aanvaardden wij de terugweg. Het ging vrij snel toch bracht de prooioverdracht van een paartje bruine kiekendieven nog wat oponthoud.

Na de afsluiting door Gerben ging iedereen weer naar huis toe. Er waren nog een paar gekken die na deze excursie in het Beesdse Veld naar een kwartel gingen luisteren die er niet was.

Het was voor velen een leerzame en leuke avondexcursie.

Nijlgans	Bruine kiekendief	Zilvermeeuw	Groene specht	Bosrietzanger
Fuut	Buizerd	Zwarte stern	Witte kwikstaart	Kleine karekiet
Aalscholver	Torenavalk	Houtduif	Winterkoning	Spotvogel
Blauwe reiger	Kievit	Koekoek	Blauwborst	Tuinfluit
Purper reiger	Grutto	Gierzwaluw	Snor	Grasmus
Wilde eend	Scholekster	Boerenwaluw	Sprinkhaanzanger	Zwartkop
Kuifeend	Tureluur	Huiswaluw	Rietzanger	Fitis
Tjiftjaf	Groenling	Putter	Waterral	Zwarte kraai
Spreeuw	Vink	Rietgors	Kauw	

Joost Rink

Jongere jeugd

Weer een zomer voorbij met vaak en veel mooi weer om er op uit te trekken. Velen van de jongere jeugd groep zijn dan ook lekker bijgekleurd. De scholen zijn weer begonnen en ook bij de N.V.W.C. proberen we weer in het ritme te komen.

2000

Een nieuw seizoen voor de jongere jeugd-groep betekent dit keer dat er een jaarwisseling inzit van het jaar 1999 naar het jaar 2000.

Voor de N.V.W.C. een belangrijk jaar, want de N.V.W.C. viert dan dat de vereniging 25 jaar bestaat.

De jubileumcommissie is al maanden druk bezig met organiseren. Alle werkgroepen zullen in het jaar 2000 iets extra's doen. Ook de jeugdgroepen zullen wat gaan doen.

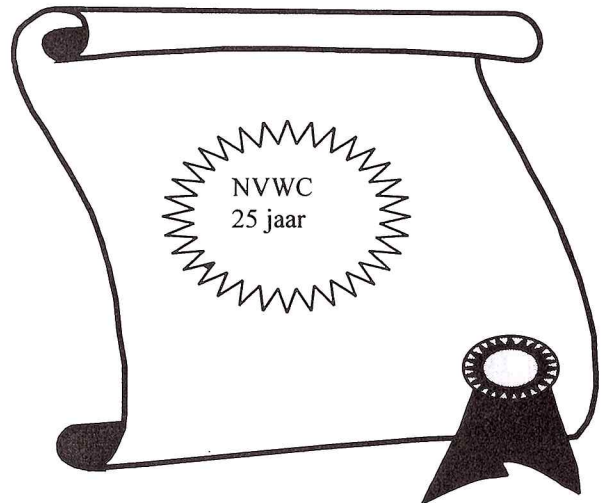
Allereerst het maken van een doe-boek, een boek waarin allerlei leuke dingen staan die je thuis of op vakantie kunt doen. Weet je iets waarvan je denkt dat moet erin, zet het op papier en zorg dat het in mijn bezit komt.

Salamanders klaar voor de winter.

Door de dijkaanpassingen bij Culemborg kun je momenteel geen gebruik maken van de dijk tussen Beusichem en Vianen.

Tenminste als je met de auto wilt.

Normaal als ik naar of van Culemborg kom minimaal drie keer in de week, ga ik met de auto over de dijk en schrijf dan alles keurig op: wat ik zie of hoor. Sta vaak even stil om langs de waterkant te kijken welke vogels er zijn of welke weer weg zijn.

Verder willen we een dagje uit met de jeugdgroepen, maar daar hoor je bijtijds nog van.

Het moet een echt leuk jaar worden door en voor alle leden van de N.V.W.C.

Eind augustus heb ik een stuk dijk afgelopen, wat een berg werk wordt daar verzet. Moet je ook eens bekijken.

Op mijn tocht zag ik vele honderden kleine watersalamanders en zelfs zes kamsalamanders allen weer op weg naar hun winterverblijf.

Momenteel zijn er langs de Lek al weer heel wat vogels die graag in Culemborg overwinteren.

Lieveheersbeestjes komen over heel de we-reld voor. In Nederland en België leven zeker 60 soorten. Deze soorten worden verdeeld in vijf soortgroepen:

1. Dwergkapoentje.
2. Nepkapoentje.
3. Breedkoplieveheersbeestjes
4. Echte lieveheersbeestjes
5. Bladetende lieveheersbeestjes

Het leven van een lieveheersbeestje bestaat uit vier fasen: ei, larve, pop en volwassen dier. De winter wordt doorgebracht als volwassen kever. Ze kruipen dan weg achter schors, in holle stengels, in de grond en ook wel in huizen.

In het voorjaar komen ze weer tevoorschijn en gaan direct opzoek naar voedsel. Als ze aangesterkt zijn gaan ze naar hun voortplantingsgebied. De eitjes van lieveheersbeestjes worden in de meimaand afgezet, net in een tijd dat het lekker warm kan zijn en er genoeg voedsel is.

Insecten groeien alleen als ze larve zijn, eenmaal volwassen groeien ze niet meer. Lieveheersbeestjes vervellen drie keer voor ze volwassen zijn.

Als de larve volgroeid is, gaat ze verpoppen. Ongeveer zes weken nadat de eitjes zijn gelegd kruipt het volwassen dier uit de pop, ongeveer juli/augustus.

De jonge lieveheersbeestjes moeten nu veel eten zodat ze sterk genoeg zijn om te overwinteren. De oude kevers sterven meestal voor de winter.

Het is dus een fabeltje dat het aantal stippen op de dekschilden de leeftijd aangeven. De meeste lieveheersbeestjes worden slechts een jaar en enkele maanden oud.

Ooievaarskokjes.

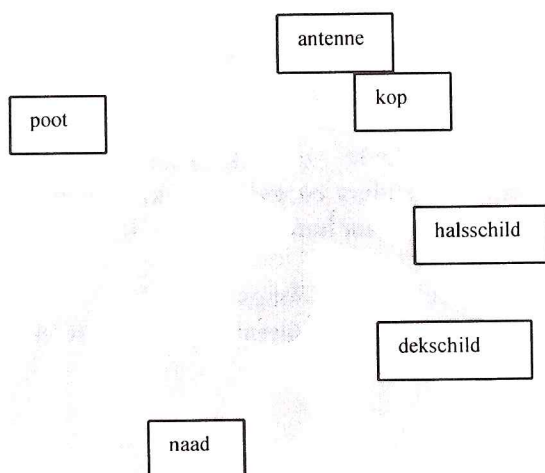
Oudere Culemborgers weten vast wel welk dier met deze naam wordt bedoeld. Voor geen enkele diergroep bestaan zoveel namen als voor lieveheersbeestjes. Ooievaarskokje is er een van.

Op een jongere jeugdavond heeft Annette van Berkel al het een en ander vertelt en met dia's laten zien. Hebben jullie het werkblad al ingevuld? Voor wie er niet was en degene die net zijn oren dicht had nog even alles op een rijtje.

Lieveheersbeestjes zijn kevers en kevers behoren tot de insecten. Dat kun je zien aan de lichaamsdelen. Om een insect te zijn moet je hebben een kop, een borststuk en een achterlijf.

Lieveheersbeestjes hebben deze lichaamsdelen ook, maar zijn lastig te zien. Een groot deel van de kop en het borststuk wordt bedekt door het halsschild. De rest van het lichaam is bedekt door de twee harde voorste vleugels: de dekschilden.

De doorzichtige, achterste vleugels waarmee het lieveheersbeestje kan vliegen, zitten onder deze dekschilden.

In Nederland en België eten de meeste lieveheersbeestjes bladluizen. Dit zijn plantensapzuigende insecten die ongeveer 3 mm groot worden. In de zomer zitten ze vaak in grote groepen bij elkaar.

Doordat de bladluizen met hun zuigende mond vastzitten aan de plant, kunnen zij zich moeilijk verplaatsen.

Geschat wordt dat een larve voor het verpoppen ongeveer 200 tot 600 bladluizen eet en een volwassen lieveheersbeestje er wel honderd per dag op kan. Dat zijn er voor een volwassen lieveheersbeestje in een maand wel 3000!

Ondanks hun grote ogen kunnen lieveheersbeestjes nauwelijks zien. Zij moeten dus letterlijk tegen hun prooi oplopen. Daarom lopen zowel de larve als de volwassen insect langs stengels en bladeren omhoog.

Wanneer ze een bladluis gevonden hebben zoeken ze de omgeving goed af. Als ze niets meer vinden, vliegen ze naar een andere plant. In de Landbouw worden ze vaak ingezet als plaagbestrijders tegen bladluizen.

Lieveheersbeestjes worden zelf ook door andere dieren gegeten. Hun kleur en het kunnen "doodliggen" schrikken echter vaak af.

Een aantal soorten is echt giftig. Koolmezen die gevoerd worden met het zevenstippelige lieveheersbeestje gaan dood, niet als ze gevoerd worden met het tweestippelige lieveheersbeestje!

De meeste soorten die we tegen kunnen komen zijn het tweestippelige, het zevenstippelige of het tweeëntwintig stippelige lieveheersbeestje.

Soms ook het oogvlek- en het veertien-stippelige lieveheersbeestje.

Voor het negentienpuntlieveheersbeestje en de rietkapoentjes moet gezocht worden in een plantenrijke rietgebied.

Meer weten, lees dan het boekje Lieveheersbeestjes in beeld uit de N.V.W.C.-bibliotheek.

Nog wat weten, neem dan contact op met

Gerrie Monfils
De Limiet 5
4131 NR Vianen

tel/fax 0347377638

Oudere Jeugd

Vorig seizoen heeft de vogelwerkgroep jullie mee genomen naar de Ronde Haven voor het inventariseren van de vogels aldaar.

Op een van de zaterdagen is er een dia-reportage gemaakt door Lars Soering voor het blad Vrije Vogels van Vogelbescherming Nederland.

In het augustusblad was het zover, leuke foto's en sprekende teksten. Echt iets om trots op te zijn.

Om alle dia's eens te kunnen bekijken is Lars op de eerste oudere jeugdavond, waarvoor jullie allemaal een uitnodiging ontvingen op komen draven uit Arnhem met een doos vol dia's. en andere leuke dingen.

Helaas waren er maar drie jeugdleden aanwezig, waarvan ook nog twee nieuwe vanuit de jongere jeugd doorgestroomden.

Heel sneu voor Lars die ook nog terug moest die avond naar Arnhem!!!

Is het nu zo moeilijk om in je agenda te zetten wanneer er clubavond is, of om even af te bellen!!!

Wat moet ik hier nu mee? Nog meer keer voor gek gaan staan bij mensen die wel de moed hebben voor jullie veel voorbereidingen te maken?????.....

Veel geld en tijd te steken in jullie. Vaak kom ik direct van het werk, zonder te eten naar Culemborg. Ook de gene die jullie wat wil laten horen en zien heeft vaak nog niet gegeten.....

Laat nu maar eens wat van jullie horen, wil je nog verder als club, wanneer en hoe dan?.....
Graag op korte termijn je reactie naar:

Gerrie Monfils.

Deze keer "gelukkig" een wat bescheidener aanbod aan periodiek verschijnend leesvoer dan de vorige periode. De volgende tijdschriften verschenen met een nieuw nummer:

't Altenatuurtje, 18^e jaargang, nr. 3, april 1999
de Kruisbek, 42^e jaargang, nr. 2, april 1999
Argus, 24^e jaargang, nr. 1, april 1999
Boomblad, 11^e jaargang, nr. 2, april 1999
Vogels, nr.3 mei/juni 1999
Zoogdier, 9^e jaargang, nr. 3/4, december 1998
Natuur & Milieu, 23^e jaargang, nr. 4, mei 1999

In 't Altenatuurtje las ik een uitgebreid verslag van een botanische inventarisatie in de uiterwaarden van de Waal bij Zuilichem (Bommelerwaard). Het betreft hier voor een groot deel een nieuw natuurontwikkelingsgebied, verder uiterwaarden en dijken. In het eerste gebied werden rode lijstsoorten zoals Vlooiemooier en Slijkgroen aangetroffen. In de plasjes groeiden veel Waterviolier, minstens 4 soorten fonteinkruid en 3 soorten waterweegbree. Een zeldzame soort op de dijk was de Oosterse morgenster. Het verslag, overigens van de hand van Henry Kreeftenberg, beperkt zich niet tot de hogere planten, maar bespreekt ook de mossen. Het verslag is m.i. voor ons gebied ook van belang, omdat we na de werkzaamheden van dit jaar mooi de vestiging van nieuwe soorten kunnen volgen. Dit verslag geeft ons alvast een voorproefje.

Verderop nog zo'n voorproefje, maar nu over de vogels. Jaap van Diggelen volgt al drie jaar de vogelstand in de Struikwaard, een natuurontwikkelingsgebied in de uiterwaard van de Maas bij Rijswijk (N.Br!). Dit voorjaar werd de honderdste soort, een velduil, genoteerd.

In de Kruisbek schrijft André van Kleunen over de broedvogels van de Boswachterij Austerlitz in 1998. Er werden maar liefst 52 verschillende soorten genoteerd, op de 5 meest algemene soorten na waren alle vogels ook kwantitatief geïnventariseerd. Voorwaar geen geringe prestatie op een terrein van 833 ha.!

Er is een nieuw boek uit, "Vogels van Nieuwegein", vogels in een veranderend landschap meldt de Kruisbek.

Verder weer veel veldwaarnemingen uit de hele provincie met als klapper de eerste dwergaalscholver voor Nederland en deze primeur verdient een artikel. Hierin staan alle bijzonderheden van deze unieke waarneming te lezen.

In Argus valt weer veel te lezen hoe de jagers in Nederland (tot en met kroonprins Willem Alexander) in het nauw gedreven door dierenbeschermers en een parlementaire meerderheid tegen de jacht allerlei quasi-wetenschappelijke argumenten uit de kast halen om hun jachtlust te verdedigen. Tenslotte grijpen de heren jagers zelfs naar methoden van intimidatie en agressie om hun zin door te drijven. Waarom moet er gejaagd worden? Omdat er jagers zijn!

In Boomblad worden o.a. onderzoeken naar vossen, bosreservaten en ecologisch groenbeheer besproken. Vooral dit laatste onderzoek dient m.i. in handen te komen van diegenen die in onze gemeente het beleid naar het openbare groen bepalen.

Interessant en hoopgevend voor de toekomst is het artikel "Hoe natter hoe mooier" in Natuur en Milieu. Waterwinbedrijven en natuurbeschermingsinstanties die vroeger vaak met elkaar overhoop lagen, zijn tot het inzicht gekomen dat samenwerking voor de natuur ongekende mogelijkheden biedt. Een voorbeeld dichtbij: In de Bethunepolder ten noorden van Utrecht worden nieuwe veenmoerassen aangelegd en kan een waterwinbedrijf zuiver kwelwater blijven onttrekken. Dit laatste bleek steeds minder goed mogelijk bij een landbouwkundig gebruik van deze polder, zoals dat tot vrij kort geleden plaats vond.

Waterrijke gebieden bekend onder de internationale term wetlands zijn er in ons land heel veel. Allemaal zijn ze belangrijk voor de vogels. Onlangs heeft de regering 78 van deze gebieden als beschermde Vogelgebieden aangewezen. Vogelbescherming zoekt fondsen en vrijwilligers om ontwikkelingen in en rond deze gebieden in de gaten te kunnen houden. De papieren bescherming moet ook echt kunnen werken.

Tenslotte weer een nummer van Zoogdier met een keur van interessante artikelen en korte berichten over edelherten, otters, zehonden, marters en wilde katten. Verschillende keren blijkt hoe belangrijk het voor een natuurlijke fauna is dat leefgebieden met elkaar worden verbonden.

Een grote belemmering hierbij is de dichte infrastructuur in ons land. De aanleg van allerlei soorten faunapassages moet krachtig worden aangepakt samen met het ontoegankelijk maken van wegen en spoorlijnen, zie "dieren onder onze wielen", "faunapassages langs watergangen" en "werken aan wegen voor plant en dier". Ook de werkgroep Boomarter in Nederland pleit voor deze maatregelen. Tien tot twintig procent van de totale Nederlandse boomarterpopulatie valt jaarlijks ten offer aan het verkeer!

Tot zover weer het overzicht van de binnengekomen tijdschriften. Laat ze niet ongelezen op de leestafel liggen. Wel graag na lezing weer terugleggen in onze tijdschriftenstandaard. Alvast bedankt.

Weekendproject 'Smakelijk eten'

Dit keer een 'lekker' weekendproject op De Heuvel op 6 en 7 november a.s. van 13.00 uur tot 16.00 uur. Het Steunpunt Natuur- en Milieu-Educatie organiseert een lunch, maar dan JN met biobrood, eko-eieren en zuivere koffie. Dus extra lekker, of niet? Is genetisch gemodificeerde chocolade nou lekkerder dan biologische of niet? Kom zelf proeven op de kinderboerderij.

Dat namaak-scharrelvarkensvleesfiletkroketje, smaakt dat even goed als een Bereklauw? Waarom zouden we eigenlijk zo moeilijk doen?

Kortom, het volgende project gaat over eten en wat daarmee samenhangt. Over de gezondheid, over de manier waarop dat voedsel wordt geproduceerd en over wat dat voor invloed heeft op de mens, de natuur en onze leefomgeving.

Er zullen allerlei organisaties aanwezig zijn die zullen laten zien, maar ook proeven, wat ze in hun mars hebben; Naturijn, Albert Heijn, de Groene weg, Wereldwinkel, de Goudsbloem en de Geitenkaas-

boerderij. Het project is nog in voorbereiding, dus wie weet wat voor ander moois er nog te zien zal zijn. Hier kom je alleen achter als je komt!

Vergeet als je er bent niet naar boven te lopen, want in het Steunpunt kan ook veel geproefd en beproefd worden. Buiten in de tent kun je - lekker warm - broodjes bakken. Schrijf de data vast in je agenda. Je ontvangt nog een nieuwsbrief.

De vogelwaarnemingen van 1 mei tot begin september

Het houdt maar niet op dit jaar. In het afgelopen kwartaal (traditioneel de 'slappe tijd') zijn meer dan 175 waarnemingskaartjes ingezonden. In totaal zijn er al meer dan 470 waarnemingen dit jaar geregistreerd. Alle inzenders bedankt!

Waarnemingen melden kan nu ook per e-mail: altpla5@gironet.nl.
Wel alle gegevens van het waarnemingskaartje vermelden a.u.b.!

Wanneer u de waarnemingsplaatsen globaal bekijkt zal u direct opvallen dat er drie HOTSPOTS zijn: plaatsen waar vaak zeldzame vogels worden waargenomen. Naast de Telpost in de Redichemse waard zijn dat:

- de Goilberdingerwaard (tussen fort Everdingen en Fort Werk aan het Spoel)
- de Steenwaard (de uiterwaarden ten noorden van de Lek, ten westen van de spoorbrug).

De mooie waarnemingen zullen mede het gevolg zijn van alle graafwerkzaamheden voor de dijkverzwaring respectievelijk drinkwaterwinning. Mocht u er gaan kijken dan heeft u minstens een goede kijker en bij voorkeur een telescoop nodig. (De N.V.W.C. heeft er een voor leden te leen).

In de navolgende alineabesprekingen kunt u lezen welke prachtige soorten er zijn waargenomen.

In de vorige Hak-al heb ik u een overzicht beloofd van de 1e jaarwaarnemingen van dit voorjaar. Dit verslag kunt u elders in deze Hak-al vinden.

Veel vogelplezier in het najaar,

Jouke Altenburg

1. De Bijzondere Niet-broedvogel-waarnemingen (BSP-NB-lijst van SOVON)

1.1. *Kleine zilverreiger*

De tweede!. 1-8-1998 zag Paul van Veen 1 exemplaar in de meidoorns bij de Telpost in de Redichemse waard. Dit jaar is het weer raak. B. Masselink uit Wijk bij Duurstede (een betrouwbare waarnemer volgens Louis van Oort) zag op 10 augustus jl. een exemplaar in de Plasjes bij de Beusichemse pont. Natuurlijk hebben we graag een bevestiging van een tweede persoon bij zulke zeldzame waarnemingen, maar toch!

1.2. *Grote zilverreiger*

Deze fraaie reiger is wel gezien door een N.V.W.C.-lid: Saskia Jansen zag op de landtong van de Redichemse waard op 21 augustus een Grote zilverreiger. De hele vogelbellijn (inclusief gemeentelijke GSM's) is hiervoor in werking gesteld. Ik heb van andere waarnemers helaas geen bevestiging ontvangen. Wanneer die er wel zijn geweest ontvang ik graag een kaartje.

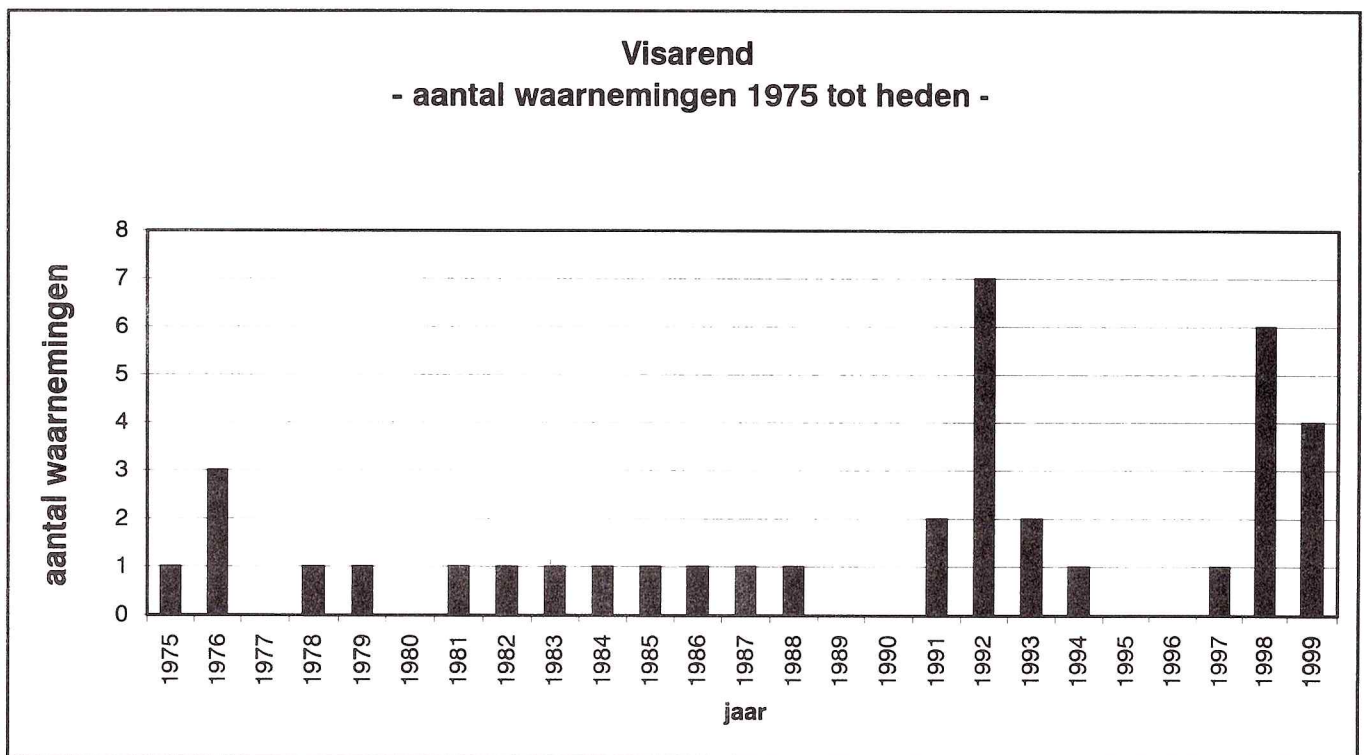
Blijkens het kaartjesarchief is ook dit de tweede waarneming ooit. Op 30 september 1980 zag Tom Kompier in de Regulieren 1 exemplaar. Van deze waarneming is wel een onafhankelijke bevestiging in het archief aanwezig (Dhr. v.d. Bosch).

1.3. Visarend

Zoals in figuur A te zien is worden er vanaf 1991 meer visarenden waargenomen dan in de jaren ervoor. Een waarnemerseffect (er wordt intensiever door meer mensen op goede plaatsen in de juiste periode gekeken) valt natuurlijk niet uit te sluiten.

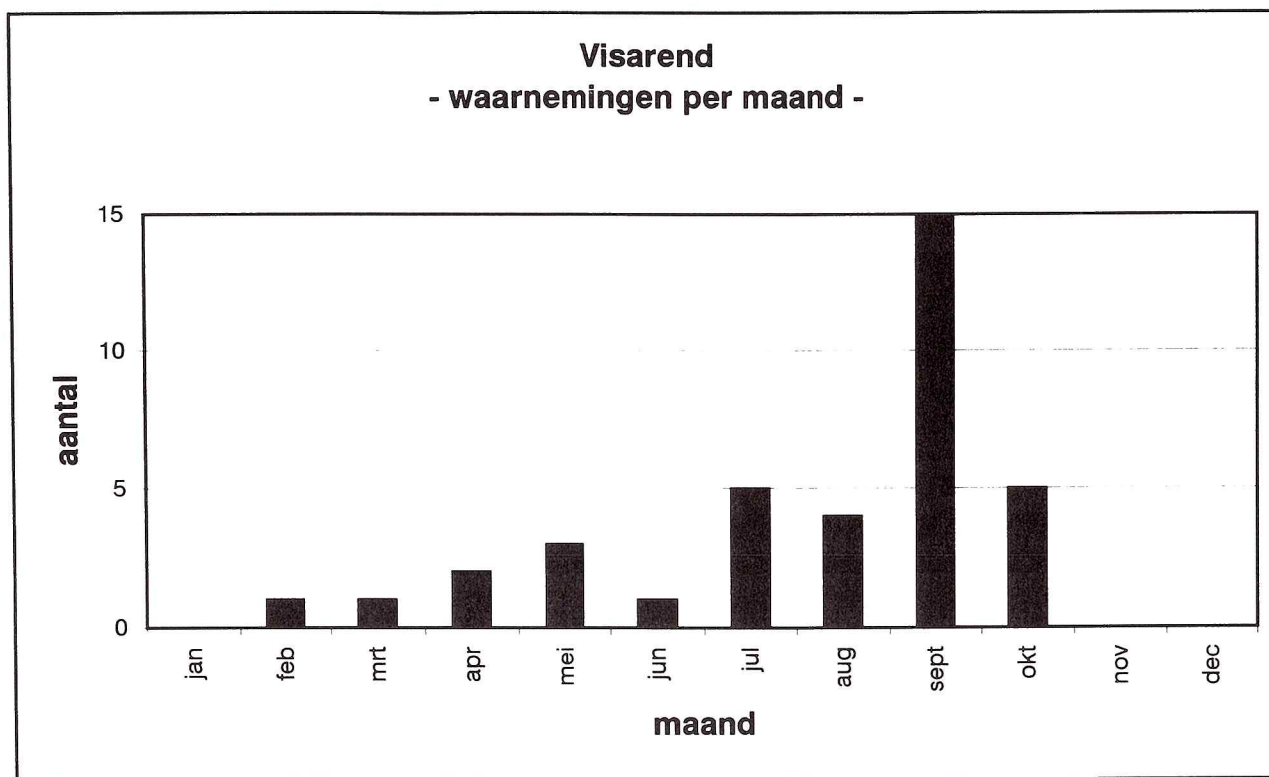
De stijging van het aantal waarnemingen ook te danken zijn aan de natuurlijkere inrichting en beheer in stroomopwaarts gelegen uiterwaardgebieden als de Blauwe Kamer (Wageningen) en de Millingerwaard (Arnhem). Misschien blijven visarenden in de komende jaren wel pleisteren in onze heringerichte uiterwaarden. De 'dip' van 1995 en 1996 kan hierdoor niet worden verklaard.

Figuur A:

Wanneer figuur B. wordt bekeken valt meteen op dat september DE maand is om op visarenden te letten. De februari en maartwaarneming zijn wat mij betreft onderwerp van discussie. Verwarring met de variabel gekleurde buizerd is zeker niet uit te sluiten.

Figuur B

1.4. *Grauwe kiekendief*

Deze fraaie roofvogel wordt zelden in het Culemborgse waargenomen. De soort kan -zeker bij slecht licht- gemakkelijk met onder andere meeuwen worden verward.

Bij een inzending is een volledige beschrijving van de waargenomen kenmerken zeker op zijn plaats. Dit is de 7e waarnemingsclaim in het archief: 28-8-1999 trekkend zuid over de Kamperfoelie.

1.5. *Temminks strandloper*

Van dit kleine strandloperkje zijn twee waarnemingen uit 1994 bekend: 3 en 5 mei bij de plasjes Pont Beusichem. Het natuurontwikkelingsgraafwerk zal daar toen in de beginfase hebben verkeerd. Frappant dat Dhr. Jansen uit Vianen in de eerste week van augustus in de dit voorjaar vergraven Goilberdingerwaard een exemplaar meldt te hebben gezien (mededeling Chris Harmsen).

1.6. *Geelpootmeeuw*

Er zaten tot op heden twee Geelpootmeeuwaarnemingen in het archief. Op 18 mei 1996 zag Stijn Brand een exemplaar bij de afgraving. Vorig jaar zagen Paul van Veen en Ellen Geleedst twee exemplaren in de Steenwaard op 21 augustus. Nu was het (weer) de beurt aan Chris Harmsen: 1 exemplaar in de Steenwaard op 4 september. Op 11 september (tijdens het uitwerken van deze rubriek) belde hij nog de waarneming van 3 exemplaren in de Steenwaard door.

De Geelpootmeeuw ligt qua manteltekening tussen de Kleine mantelmeeuw (donkergrijs) en de Zilvermeeuw (zilvergrijs) in. De tint lijkt wel op die van een Stormmeeuw. Hij heeft een witte kop, een geel oog met oranje-rode oogrand en uiteraard gele poten (net als de Kleine mantelmeeuw).

Volgens Chris Harmsen wordt de soort steeds vaker in het binnenland van Nederland waargenomen (bron: mededelingenblad Dutch Birding Association). Van juni tot september is de Geelpootmeeuw in groot aantal langs de Vlaamse en Nederlandse kust te zien (bron: L. Jonson - Vogels van Europa). De vuilstort in Geldermalsen is ook een bekende waarnemingsplaats volgens Chris. Een aanhangertje bouwafval wegbrengen kan dus erg leuk zijn.

1.7. *Zwartkopmeeuw*

Drie waarnemingen in het N.V.W.C.-archief aanwezig, alle drie in de Redichemse waard: 14 november 1981, november 1982 en augustus 1994. Dhr. Jansen uit Vianen maakte melding van 1 exemplaar in de Goilberdingerwaard aan Chris Harmsen. Heeft een N.V.W.C.-lid deze meeuw toevallig ook gezien?

2. Overige vermeldenswaardige waarnemingen

2.1. *Kleine strandloper*

De kleine strandloper heeft met recht die naam: 12 tot 14 cm! Nog kleiner dan een Huismus.

De eerste waarneming in N.V.W.C.-archief is op 25 september 1983 in de Redichemse waard (1 ex.). Op 16 september 1990 zagen Arjan Brenkman en Stijn Brand 1 exemplaar in de Steenwaard. Paul van Veen en Ellen Geleedst zagen in 1998 1 exemplaar op 6 september bij de PPB. Daar voegt Chris Harmsen nu 2x 1 exemplaar op respectievelijk 18 augustus en 2 september jl. aan toe - waargenomen in de Goilberdingerwaard.

2.2. *Roekenwee*

Annette van Berkel en Saskia Jansen hebben bijgehouden hoe het met de broedende roeken aan de Lange Avontuurse weg is gegaan. Uiteindelijk is er niet met succes gebroed. Een schoolvoorbeeld van een 'nulwaarneming'.

2.3. *Gekraagde roodstaart*

De Gekraagde roodstaart wordt bijna ieder voorjaar wel waargenomen. In tegenstelling tot enkele decennia geleden worden er bij mijn beste weten geen broedgevallen in het Culemborgse meer vastgesteld. De diverse voorjaarswaarnemingen in de wijk Goilberdingen sluiten mooi aan op de vondst van Harry van de Warenburg: een mannetje vloog zich op 6 mei dood tegen de ruit van zijn woning. Het bewijs voor een geslaagd broedgeval is hiermee uiteraard niet geleverd. Toch iets om volgend jaar nog eens extra op te letten.

3. De ingeleverde waarnemingen

Er is een tiental nagekomen waarnemingen uit maart en april niet opgenomen in de opsomming van deze keer, om het overzicht toch een klein beetje actueel te houden. Waarnemingen van een half jaar geleden zijn toch een beetje mosterd na de maaltijd. Uiteraard zijn deze waarnemingen wel in het papieren en digitale archief opgenomen.

De afkortingen van de waarnemers staan deze keer voor:

JAlt	Jouke Altenburg	SJan	Saskia Jansen	JRin	Joost Rink
ABer	Annette van Berkel	?Jan	Dhr. Jansen	IRin	Ineke Rink
GBaa	Gonda Baard	BJan	Breun Jansen	WRub	Wim Rubers
SBra	Stijn Brand	HJKie	Henkjan Kievit	WSan	Willem Sanderse
JDBui	Jan Dirk Buizer	LKoo	Leo van der Kooij	ASch	Ank Schots
MBui	Marjan Buizer	NKoo	Nel van der Kooij	JSch	Jaap Schots
Lcat	L. ten Cate	BMas	B. Masselink	PVee	Paul van Veen
BCol	Bruce Collé	GMen	Gerben Mensink	KVel	Kars Veling
EGel	Ellen Geleedst	GMon	Gerrie Monfils	HWar	Harry van de Warenburg
CHar	Chris Harmsen	LOor	Louis van Oort	IWil	I. Wiltink
Jher	J.M. den Hertog	LPla	Loes Plaisier		

Waarnemingen uit de periode 1 mei tot begin september

Dodaars

4-9 1 ex. CHar BCol Baarsemwaard

Kleine zilverreiger

10-8 1 ex. BMas PPB 1 ad

Grote zilverreiger

21-8 1 ex. SJan Redichemse waard

Purperreiger

21-5 1 ex. SJan Zandput Rietveldse weg

Ooievaar

26-8 2 exx. PVee EGel Baarsemwaard fouragerend
26-8 2 exx. PVee EGel Baarsemwaard late waarneming

Brandgans

31-8 1 ex. SJan ABer Lek t.h.v. Weidsteeg 1 ad leucistische vorm

Smient

4-9 2 exx. PVee Baarsemwaard 1 v 1 m
4-9 20 exx. CHar BCol PPB

Pijlstaart

21-8 2 exx. PVee Telpost trekkend NW

Zomertortel

31-7 1 ex. GMen MBui Telpost
12-8 8 exx. PVee BCol, CHar, EGel; Goilberdingerwaard
23-8 1 ex. GMen LOor PPB 1 m
begin-8 1 ex. CHar Bikolaan

Wespendief

4-9 1 ex. CHar BCol PPC trekkend Z
5-9 1 ex. CHar BCol Telpost trekkend Z

Bruine kiekendief

27-5 1 ex. PVee EGel Telpost 1 v mogelijk broedgeval
5-6 2 exx. PVee Rietput 2e fort 1 v 1 m mogelijk broedgeval
29-7 1 ex. LKoo Fort Everdingen 1 v
12-8 1 ex. PVee EGel, BCol, Char; Goilberdingerwaard 1 juv
21-8 1 ex. PVee GMen, LOor Telpost 1 v
4-9 1 ex. PVee Goilberdingerwaard 1 juv
5-9 1 ex. CHar BCol, PVee, EGel, GMen; Buitenwaard 1 m
5-9 2 exx. CHar BCol Telpost 1 v 1 m

Blauwe kiekendief

11-5 1 ex. JRin Mariënwaard 1 v bij terp 'de Woerd'

Grauwe kiekendief

28-8 1 ex. JAlt LPLa Kamperfoelie 33 2e jrs mannetje

Havik

5-9 1 ex. CHar Goilberdingerwaard 1m trekkend ZW

Sperwer

10-5 1 ex. ABer MBui Lekdijk-west 2v1m nest bouwend; 1v werd weggejaagd
 12-5 1 ex. LKoo Beatrixstraat x Fonteinstraat 1m begeleid door alarmerende merels
 en spreeuwen
 27-5 1 ex. PVee EGel de Heul 1v met prooi in klauwen
 19-7 1 ex. LKoo Binnenstad hevig bestookt door Gierzwaluwen;
 ook op 20-7
 5-9 8 exx. CHar BCol Telpost trekkend Z

Visarend

14-7 1 ex. GMen Buitenwaard, nabij de Heul met vis in de klauwen; later wegvliegend
 in NO-richting
 14-7 1 ex. LOor PPB fouragerend
 5-9 1 ex. GMen PVee,EGel,BCol, CHar; Telpost
 7-9 1 ex. GMen HJKie Stadskantoor ZZW-richting

Boomvalk

10-7 1 ex. BJan boven Eikeboom
 31-7 1 ex. LKoo Weidsteeg x A. Lalainglaan trekkend W
 4-9 1 ex. PVee Einde Lange Dreef
 7-9 1 ex. CHar Goilberdingerwaard

Patrijs

4-9 4 exx. CHar BCol PPB

Kwartel

24-5 1 ex. LOor Ganzenpanweg roepend

Waterral

26-5 1 ex. JDBui Zwarte kade x Rijksstraatweg roepend; 3e waarneming met 10 dagen
 tussenruimte
 21-8 2 exx. PVee EGel Steenwaard gezien
 5-9 1 ex. GMen Steenwaard 1juv vliegvlug; bij plasje onderdoorgang spoor
 Noordzijde Lek

Porseleinhoen

21-8 2 exx. PVee EGel Steenwaard gezien

Kluut

2-7 1 ex. PVee EGel Goilberdingerwaard gezien - vliegend

Kleine plevier

6-8 1 ex. PVee Goilberdingerwaard
 8-8 2 exx. PVee EGel Steenwaard
 8-8 1 ex. PVee Goilberdingerwaard
 4-9 2 exx. PVee Goilberdingerwaard

Goudplevier

5-9 1 ex. CHar BCol Telpost
 11-9 1 ex. CHar Heulse waard

Kleine strandloper

18-8 1 ex. CHar Goilberdingerwaard
 2-9 1 ex. CHar Goilberdingerwaard

Temminck's strandloper

Aug. 1 ?Jan Goilberdingerwaard med. C.Harmsen

Krombekstrandloper

18-8 1 ex. CHar SBra Goilberdingerwaard
 21-8 4 exx. PVee Goilberdingerwaard
 21-8 1 ex. GMen Goilberdingerwaard fouragerend
 22-8 1 ex. PVee Goilberdingerwaard
 22-8 3 exx. CHar BCol Goilberdingerwaard

Bonte strandloper

begin-8 1 ex. ?Jan Goilberdingerwaard med. C.Harmsen
 21-8 1 ex. GMen Goilberdingerwaard fouragerend

Kemphaan

10-7 2 exx. GMen PPB fouragerend
 6-8 1 ex. PVee Goilberdingerwaard
 8-8 1 ex. PVee EGel Steenwaard
 22-8 1 ex. PVee Steenwaard
 22-8 1 ex. PVee Goilberdingerwaard

Regenwulp

31-7 2 exx. GMen MBui Telpost

Zwarte ruiters

26-8 2 exx. PVee EGel Goilberdingerwaard
 7-9 1 ex. CHar Goilberdingerwaard

Groenpootruiter

12-8 1 ex. PVee EGel Goilberdingerwaard
 21-8 1 ex. PVee Steenwaard
 22-8 1 ex. PVee Goilberdingerwaard
 26-8 1 ex. PVee EGel Goilberdingerwaard
 28-8 1 ex. PVee GMen Telpost
 29-8 1 ex. PVee Plasje einde Weidsteeg
 31-8 2 exx. SJan ABer Plasje einde Weidsteeg links 2juv
 4-9 1 ex. PVee Baarsemwaard
 4-9 1 ex. PVee Goilberdingerwaard

Witgat

8-5 1 ex. JRin Afgraving Redichemse waard
 20-6 1 ex. PVee EGel Beusichemse waard gezien en gehoord
 28-6 1 ex. LKoo WRub Plasje einde Weidsteeg
 6-8 2 exx. PVee Goilberdingerwaard
 12-8 2 exx. PVee EGel Goilberdingerwaard
 21-8 1 ex. PVee Goilberdingerwaard
 22-8 1 ex. PVee Steenwaard
 22-8 1 ex. PVee Steenwaard
 26-8 1 ex. PVee EGel Goilberdingerwaard
 29-8 1 ex. PVee Plasje einde Weidsteeg
 4-9 1 ex. PVee Goilberdingerwaard

Bosruiter

6-8	3 exx.	PVee		Goilberdingerwaard
8-8	4 exx.	PVee	EGel	Steenwaard
8-8	5 exx.	PVee		Goilberdingerwaard
12-8	1 ex.	PVee	EGel	Goilberdingerwaard
15-8	2 exx.	PVee	EGel	Goilberdingerwaard
21-8	2 exx.	PVee		Goilberdingerwaard
21-8	2 exx.	GMen		Goilberdingerwaard
22-8	1 ex.	PVee		Goilberdingerwaard
22-8	3 exx.	PVee		Plasje einde Weidsteeg
26-8	4 exx.	PVee	EGel	Goilberdingerwaard

Oeverloper

19-5	1 ex.	ABer		Baarsemwaard	lad	met plaatsbinding
29-7	1 ex.	LKoo		Baarsemwaard		
6-8	9 exx.	PVee		Goilberdingerwaard		
6-8	5 exx.	PVee		Baarsemwaard		
8-8	2 exx.	PVee	EGel	Steenwaard		
8-8	6 exx.	PVee		Goilberdingerwaard		
12-8	5 exx.	PVee		Goilberdingerwaard		
12-8	1 ex.	PVee	EGel	Baarsemwaard		
15-8	9 exx.	PVee	EGel	Goilberdingerwaard		
21-8	6 exx.	PVee		Steenwaard		
21-8	5 exx.	PVee		Goilberdingerwaard		
21-8	2 exx.	PVee	GMen, LOor	Telpost		trekkend west
22-8	8 exx.	PVee		Goilberdingerwaard		
22-8	1 ex.	PVee		Plasje einde Weidsteeg		
22-8	5 exx.	PVee		Steenwaard		
22-8	5 exx.	PVee	EGel	Steenwaard		
26-8	1 ex.	PVee	EGel	Baarsemwaard		
26-8	1 ex.	PVee	EGel	Baarsemwaard		
26-8	6 exx.	PVee	EGel	Goilberdingerwaard		
4-9	2 exx.	PVee		Baarsemwaard		
4-9	2 exx.	PVee		Goilberdingerwaard		

Geelpootmeeuw

21-8	2 exx.	PVee	EGel	Steenwaard		gezien
4-9	1 ex.	CHar	BCol	Steenwaard		
11-9	3 exx.	CHar		Steenwaard		

Visdief

27-5	2 exx.	PVee	EGel	Telpost		fouragerend
28-5	1 ex.	AMRee		Lange Dreef		vissend boven slootjes
5-6	1 ex.	PVee		Paardengracht x Triosingel		fouragerend
10-6	1 ex.	EGel		Weidsteeg		
23-6	1 ex.	PVee		N320		
21-8	3 exx.	PVee	GMen, Loor;	Telpost		stroomopwaarts vliegend
21-8	2 exx.	PVee	GMen, Loor;	Telpost		

Tortelduif

6-8	1 ex.	PVee		Baarsemwaard		trekkend zuid
-----	-------	------	--	--------------	--	---------------

Stenuil

6-5	1 ex.	JRin	IRin	Diefdijk 16		
26-5	1 ex.	JRin		Ganzenpanweg		

Bosuil						
1-7	2 exx.	GMen		Tuin stadskantoor		ook waargenomen in vensterbank van de Kapel
Gierzwaluw						
10-6	2 exx.	JAlt	LPla	Kamille	1v1m	mogelijk broedgeval; vlogen in spleet
6-8	2 exx.	PVee		Redichemse waard		sneldek-kantpan
20-8	1 ex.	GMen		Markt Culemborg		late waarneming
Groene specht						
7-5	2 exx.	JRin		Voorkoopstraat 2	1v1m	
15-6	1 ex.	JRin		de Meent		
26-6	3 exx.	IWil		de Kalveren 2	2ad1j	broedgeval
Huiszwaluw						
1-5	2 exx.	JRin		Jachthaven		
Gele kwikstaart						
25-5	1 ex.	JRin		Ganzenpanweg		mogelijk broedgeval
8-8	2 exx.	PVee	EGel	Steenwaard		
15-8	2 exx.	PVee	EGel	Goilberdingerwaard		
22-8	1 ex.	PVee	EGel	Goilberdingerwaard		
Blauwborst						
5-6	1 ex.	PVee		Verlande sloot fort Everdingen		broedgeval
19-6	1 ex.	PVee	EGel	Regulieren,	1m	broedgeval; hoek Beusichemse broeksteeg x Rijksstr.weg
Gekraagde roodstaart						
6-5	1 ex.	HWar		Grondzeilerweg	1m	dood; tegen raam gevlogen
Paap						
4-9	1 ex.	CHar	BCol, JAlt	Telpost	1v	zittend
Tapuit						
6-8	1 ex.	PVee		Goilberdingerwaard		
27-8	1 ex.	ABer		Weidsteeg		
4-9	2 exx.	PVee		Goilberdingerwaard		
4-9	2 exx.	CHar	BCol	PPB		
4-9	7 exx.	CHar	BCol	Goilberdingerwaard		
5-9	1 ex.	GMen		Buitenwaard		aan de voet
7-9	1 ex.	CHar		Goilberdingerwaard		
Kramsvogel						
11-5	1 ex.	JRin		Driftsteeg - Mariënwaard		gezien en gehoord
Spotvogel						
8-5	1 ex.	ABer	MBui	Zump		
14-5	1 ex.	LKoo		tuin verpleeghuis Beatrix		1e jaarwaarneming
Braamsluiper						
9-5	1 ex.	ABer		Zump	1m	
Grasmus						
21-8	1 ex.	PVee	GMen, LOor	Telpost		fouragerend, roepend

Fitis					
2-8	1 ex.	LKoo		Vliegerweg 3	zingend
Goudhaantje					
29-6	2 exx.	WSan		Rietveldseweg 19	gezien en gehoord
Grauwe vliegenvanger					
18-6	2 exx.	GRui	FRui	Regulieren, entrée Zeedijk	bij nest
juni	6 exx.	LCat	JHer	Goilberdingerstraat 4	4 uitgevlogen jongen; opnieuw broedend
juli	5 exx.	JAlt		Zump-moestuinen 2a3j	totaal 5 paar met jongen in boomgaardjes in de Hond en Voorkoop
Staartmees					
24-8	9 exx.	LKoo		Vliegerweg 3	2ad7juv rondzwervend 'gezinnetje'
Wielewaal					
9-5	1 ex.	JAlt		Zwarte kade x Rijksstraatweg	
9-5	1 ex.	ASch	JSch	Regulieren, entree Zeedijk	
19-5	1 ex.	JRin		Zwarte kade	gehoord
27-5	1 ex.	JDBui	MBui	Parklaan	ook 28-5 zelfde tijd (05:30)
28-5	1 ex.	JDBui		Regulieren, Zeedijk x Rijksstraatweg	1m
Roek					
7-5	0 ex.	SJan	MBui	Lange Avontuurseweg	nesten verlaten
Putter					
15-7	1 ex.	GBaa		Oranje Nassaulaan	1juv broedgeval
Zwartkopmeeuw					
juli	1 ex.	?Jan		Goilberdingerwaard	med. C.Har

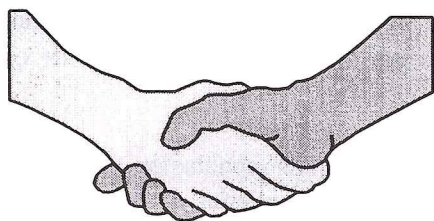
Vrijwilligers Natuurtuin gezocht

Zoals misschien bekend is er op De Heuvel een natuurtuin van het Steunpunt NME. In 1997 aangelegd en dit jaar geopend door de burgemeester. Dat betekent niet, zoals een ieder zal begrijpen, dat de tuin nu af is. Een natuurtuin ontwikkelt zich in de loop der jaren.

Een aantal vrijwilligers werkt er hard aan de tuin steeds interessanter en mooier te maken. Versterking hierbij is van harte welkom. Dus vogelwachter, zin en tijd om af en toe mee te werken in de natuurtuin? Neem contact op met Eva van der Weiden, coördinator van het Steunpunt NME. Telefoon: 0345 477791/519741 (di t/m vrij).

Bibliotheek.

Na vele malen een oproep gedaan te hebben voor het opnieuw uittikken van de boeken en rapportenlijst ben ik er maar zelf aan begonnen. Sinds kort ben ik weer in het bezit van een super de luxe computer met heel veel mogelijkheden. Heel trouw probeer ik elke avond een aantal boek titels over te tikken, het vordert gestaag.

Bedankt voor de vele boeken die we de laatste maanden voor de bieb kregen, Jouke en ook Joop Bezuyen brachten zelfs ieder een doos vol!

Bij de VUBpress is een serie monografieën verschenen: Koolmees, Ekster, Roodborst, Zwaluw en Mus. Leuke aanwinst voor de bieb.

De avifauna van Nederland komt in twee delen uit: ook al in de bieb het inmiddels verschenen deel Zeldzame vogels van Nederland, het tweede deel zal eind 1999 uitkomen.

Eveneens nieuw in de bieb: Over vogels van David Attenborough.

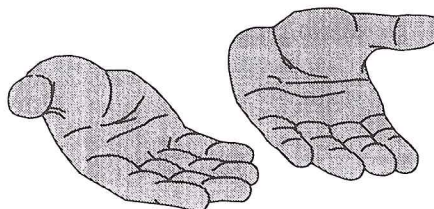
In de serie van Schuyt & Co waarvan al uitgekomen zijn de delen: Roofvogels, Dagvlinders en Weidevogels komt eind oktober/begin november een nieuw deel uit: Wadvogels. Wat ik er al van gezien heb doet grote verwachtingen rijzen.

Naast het Nederlands wordt er in de vogelwereld veel Engels als voertaal gebruikt. Heel veel boeken komen alleen nog in het Engels uit. Goede monografieën komen uit in de Helm en Pica reeks. Mocht daar belangstelling voor zijn kunnen we op een maandelijkse vergadering dit eens bespreekbaar maken.

Verder is de bieb uitgebreid met enkele CD's vogelgeluiden. Zowel de door Vogel-bescherming Nederland uitgegeven serie als de zogehete Franse serie zullen voor uitleen beschikbaar komen.

Zijn we jaren tevreden geweest met boek en plaat, sinds kort moet je minstens een Cd-rom bezitten.

In de bieb zijn enkele Cd-rom's de Elmar en de ETI vogel Cd-rom voor uitleen beschikbaar. U leent op eigen risico, ze waren bij de aanschaf virusvrij.

Sinds juli 1999 heeft Cor Maurice ons verlaten als hulp bij de bibliotheek. Dit heeft enige consequenties voor hulp bij het zoeken in de bieb-kast. Tijdens elke jeugdavond kan er zelf gezocht worden, na afloop van de jeugdavond kan ik meehelpen zoeken. Andere tijden bespreekbaar. Verder is het van belang aan te tekenen wie wat meeneemt. Help hieraan s.v.p. mee.

Gerrie Monfils. (0347377638)

Fenologie resumé, voorjaar 1999

Fenologie is het bijhouden van 'de eerste' en 'de laatste' waarneming van (vogel-)soorten die gedurende een gedeelte van het jaar in Nederland verblijven. Zoals vlinderaars uitkijken naar hun eerste Oranjetipje zo kijken vogelaars uit naar de eerste Grutto, Boerenzwaluw, Tjiftjaf, Koekoek.

Deze waarnemingen zijn vooral afhankelijk van toeval. Het weer (niet beïnvloedbaar), waarnemerseffect (let je op, wat zijn je waarnemersvaardigheden), dag (heb je tijd, is het weekend), plaats (komt de soort ook voor in het dagelijkse biotoop van de waarnemers) zijn een aantal belangrijke variabelen.

Wanneer een groep vogelaars dit soort semi-toevallige waarnemingen noteert over een groot aantal jaren ontstaat daaruit een beeld: de gemiddelde aankomstdatum en een 'topscorelijst' met 'de eerste waarneming ooit'.

In 1999 zijn van meer dan 30 vogelsoorten 1e jaarwaarnemingen ingeleverd. Dat is veel hoger dan in voorafgaande jaren. Aan het slot van dit artikeltje staan de gegevens van 24 vogelsoorten in een tabel samengevat.

Wat valt op aan de voorjaarswaarnemingen van 1999?

De Oeverzwaluw (1 dag eerder), Visdief (3 weken eerder) en Grauwe vliegenvanger (10 dagen eerder) zijn nooit in het N.V.W.C.-gebied zo vroeg geregistreerd.

Andere soorten, zoals de Boomvalk en de Zwarte roodstaart, zijn bijna een maand later dan 'de 1e ooit' waargenomen.

Door deze '1e ooit' gegevens eens te vergelijken met die van het nabijgelegen Nieuwegein komen ze in een wat ander perspectief te staan.

Wat van op aan de '1e ooit' van Nieuwegein en Culemborg?

Op de zwaluwen wordt blijkbaar erg goed gelet. De 1e datum ooit van Culemborg en Nieuwegein klopt bijna tot op de dag.

Bij de 'rietvogels' zien we al een ander beeld: in het Culemborgse zijn die 10 tot 14 dagen eerder waargenomen. De 'bosvogels' zoals de Zwartkop lijken eerder in het Nieuwegeinse te worden gesignaleerd.

Dit zijn 'natte vinger'-conclusies. In ons digitale tijdperk kunnen allerlei berekeningen en vergelijkingen betrekkelijk gemakkelijk worden uitgevoerd. In de komende maanden gaat een aantal vogelwerkgroepleden dit ook daadwerkelijk doen. Leidraad bij de productie zal het rapport 'Een voorjaar maakt nog geen fenologie' van de Vogelwerkgroep Arnhem e.o. zijn (J. Pilzecker et al. - 1998).

Om een tipje van de sluier op te lichten is als bijlage bij dit fenologie-overzicht een 'vingeroefening' van een dergelijke uitwerking voor de Zomertaling opgenomen.

Commentaar daarop en suggesties ter verbetering worden graag in ontvangst genomen.

Jouke Altenburg
0345 - 519847
altpla5@gironet.nl

Figuur 1:

Soort	1e waarneming 1999	1e waarneming N.V.W.C.-archief (1975 - 1998)	1e datum archief VWG Nieuwegein 1988 - 1997
Boomvalk	26 april - Jouke Altenburg, Loes Plaisier	26 maart 1987 - Gerard van Ruiten	17 april
Kleine plevier	5 april - Gerben Mensink	20 maart 1994 - Ruud Post	16 maart
Grutto	28 februari - Jouke Altenburg	8 februari 1980 - Berry Lucas	16 februari
Tureluur	10 maart - Gerben Mensink	1 maart 1981 - Marcel van der Tol, Anke Dijkstra	2 maart
Visdief	3 april - Gerben Mensink	27 april 1997 - Jouke Altenburg	5 april
Zomertortel	4 mei - Jouke Altenburg	2 mei 1992 - Arjan Brenkman, Stijn Brand	22 april
Koekoek	22 april - Stijn Brand, Marjan Buizer	8 april 1998 - Marjan Buizer, Theo Boudewijn	14 april
Gierzwaluw	26 april - Paul van Veen, Ellen Geleedst	22 april 1992 - Felix Schoenmakers, Paul van Veen 22 april 1996 - Arjan Reesink	21 april
Oeverzwaluw	29 maart - Gerben Mensink	30 maart 1996 - René Jansen 30 maart 1997 - Henkjan Kievit & Jouke Altenburg	28 maart
Boerenzwaluw	25 maart - Henkjan Kievit	22 maart 1981 - Kars Veling, Berry Lucas, Henkjan Kievit	29 maart
Huiszwaluw	Geen melding	6 april 1982 - Paul van Veen	16 april
Gele kwikstaart	Geen melding	9 maart 1977 - S. Weckhoven	14 april
Zwarte roodstaart	26 maart - Jouke Altenburg	12 februari 1982 - Joost Schuurman	18 maart
Gekraagde roodstaart	19 april - Jouke Altenburg	14 maart 1991 - Nel van der Kooij	8 april
Bosrietzanger	26 april - Gerben Mensink	25 april 1992 - Gerard van Ruiten	6 mei
Kleine karekiet	30 april - Paul van Veen	10 april 1976 - Henkjan Kievit e.a.	25 april
Spotvogel	6 mei - Jouke Altenburg & Henkjan Kievit	18 april 1976 - Jilles van de Warenburg	29 april
Braamsluiper	20 april - Paul van Veen	10 april 1996 - Leo van der Kooij	15 april
Grasmus	Geen melding	20 april 1989 - Marcel van der Tol 20 april 1996 - Annette van Berkel & Leo van der Kooij	20 april
Tuinfluitier	8 mei - Jouke Altenburg	14 april 1998 - Annette van Berkel	19 april
Zwartkop	2 april - Gerben Mensink	Overwintenaar - lastig bepalen 1e jaarwaarneming	27 maart
Tjiftjaf	13 maart - Ruud Post, Annette van Berkel, Marjan Buizer	Overwintenaar - lastig bepalen 1e jaarwaarneming	1 maart
Fitis	26 maart - Jouke Altenburg	14 maart 1982 - Hans van der Weide e.a.	28 maart
Grauwe vliegenvanger	25 april - Jouke Altenburg & Loes Plaisier	4 mei 1976 - Elly Kievit & Kars Veling	20 april

